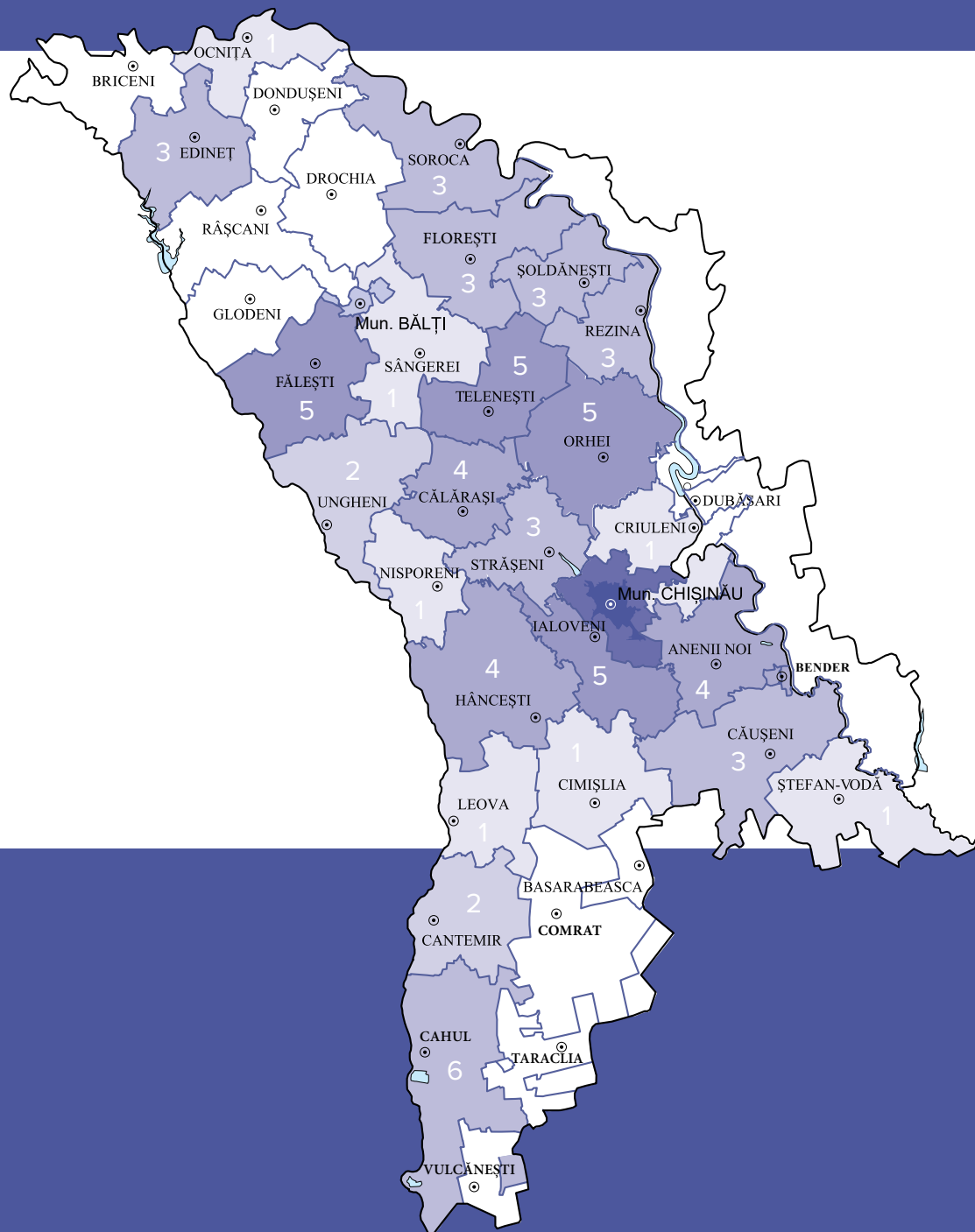

RAPORT DE ANALIZĂ

a cazurilor examinate de Comisia de monitorizare
și analiză a cazurilor de violență în familie soldate
cu deces sau cu vătămare gravă a integrității
corporale a victimelor în anul 2022

Prezentul raport a fost elaborat de Ministerul Afacerilor Interne în colaborare cu Centrul de Drept al Femeilor în contextul activității Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, cu sprijinul financiar al Suediei și al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii, Secția de Justiție Penală și Aplicare a Legii (INL) a Ambasadei Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova.

Raportul a fost elaborat de către Ministerul Afacerilor Interne cu sprijinul echipei de experți naționali având la bază datele colectate pe parcursul anului 2022 de la membrii Comisiei.

Raportul este rezultatul lucrului de analiză a datelor colectate, dar și a procesului de consultări și dezbateri a Membrilor Comisiei care s-a întrunit pe parcursul anului 2022.

Elaborarea raportului nu ar fi fost posibilă fără:

Daniella Misail-Nichitin, Secretară de stat al Ministerului Afacerilor Interne

Ghenadie NEAMȚU, ofițer principal, Direcția politici în domeniul ordinii și securității publice a MAI

Inna CHIRILIUC, ofițeră principală de urmărire penală, Direcția analiză, planificare și instruire a DGUP a IGP al MAI Aliona ARMAȘ, șefă, Secția contestații Direcția Juridică a IGP

Marian TOMIC, Procuror, Secția judiciar-penală ,Procuratura Generală a Republicii Moldova

Arina ȚURCAN-DONȚU, avocată, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Eleonora GROSU, coordonatoare programe, A.O. „Centrul de Drept al Femeilor”

Diana CHEIANU-ANDREI, expertă, Sociopolis Consultancy

Opiniile exprimate în acest raport nu neapărat coincid cu cele ale finanțatorilor.

CUPRINS

ABREVIERI	4
INTRODUCERE	5
CADRUL DE CERCETARE.....	7
1.1. Scopul și obiectivele raportului.....	7
1.2. Metodologia de cercetare	7
1.3. Provocările și limitările în analiza cazurilor de către Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor.....	9
ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A CAZURILOR EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2022	10
2.1. Calificarea infracțiunilor în cazurile analizate de Comisie	10
2.2. Particularitățile infracțiunilor analizate de Comisie (modul de comitere, urmările).....	12
2.3. Profilul victimelor	19
2.4. Profilul agresorilor	23
2.5. Autoritățile implicate în examinarea cazurilor	29
2.6. Măsurile preventive și pedepsele aplicate	32
PRACTICA JUDICIARĂ ÎN CAZURILE JURIDICO-PENALE EXAMINATE E COMISIE ÎN ANUL 2022	34
PROVOCĂRI ÎN PROCESUL DE INTERVENȚIE A AUTORITĂȚILOR ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE SOLDATE CU DECES SAU CU VĂTĂMARE GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE ÎN ANUL 2022	40
4.1. Factorii de risc	40
4.2. Problemele identificate urmare a analizei cazurilor de către Comisie.....	43
CONCLUZII.....	45
RECOMANDĂRI.....	48

ABREVIERI

AAIJ	Agencia de Administrare a Instanțelor Judecătorești
ANAS	Agencia Națională Asistență Socială
ANP	Administrația Națională a Penitenciarelor
APL	Administrația publică locală
BMA	Biroul Migrație și Azil
BNS	Biroul Național de Statistică
CEDAW	Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării față de femei
CI	Convenția de la Istanbul (Convenția Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice)
CIPAL	Centrul Integrat de Pregătire pentru Aplicarea Legii
CC	Codul contravențional
CJF	Centrul de Justiție Familială
CML	Centrul de Medicină Legală
CN	Coaliția Națională „Viață fără violență în familie”
CNAJGS	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
CNFACEM	Centrul Național de Formare, Asistență, Consiliere și Educație din Moldova
CP	Codul penal
CPC	Codul de procedură civilă
CPP	Codul de procedură penală
CPTS	Centrul de Plasament Temporar al Străinilor al Biroului Migrație și Azil
CUATM	Clasificatorul Unităților Administrativ-Teritoriale al Republicii Moldova
DGUP	Direcția Generală Urmărire Penală
EMD	Echipă multidisciplinară
ICCS	Clasificatorul Internațional al Crimelor în Scopuri Statistice (engl. – International Classification of Crime for Statistical Purposes)
IGP	Inspectoratul General al Poliției al MAI
INSP	Inspectoratul Național de Securitate Publică al IGP al MAI
INP	Inspectoratul Național de Probațiune
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ONG	organizație neguvernamentală
OP	ordonanță de protecție
ORU	ordin de restricție de urgență
RM	Republica Moldova
VF	violență în familie
VS	violență sexuală
VFF	violență față de femei
VVF	victime a violenței în familie
UNODC	Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității

INTRODUCERE

Republica Moldova este parte la majoritatea tratatelor internaționale de bază privind drepturile omului care stabilesc cele mai înalte standarde pentru protecția demnității umane și realizarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale.

Art. 24 din Constituția țării noastre consfințește că „statul îi garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică”, iar potrivit art. 25 din Legea Supremă, „libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”. Un instrument internațional adoptat în domeniul protecției drepturilor și libertăților fundamentale îl constituie Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, numită și Convenția de la Istanbul. Necesitatea adoptării Convenției a fost determinată de amploarea violenței la care sunt supuse femeile atât în Europa, cât și în întreaga lume, ceea ce a impus o atenție sporită acordată politicilor din acest domeniu. Deschisă pentru semnare la 11 mai 2011, la Istanbul (Turcia), Convenția reprezintă primul document obligatoriu juridic la nivel european pentru prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență împotriva femeilor și a violenței domestice, protejarea victimelor, urmărirea penală a autorilor unor asemenea infracțiuni și adoptarea unei game largi de măsuri pentru a stopa acest flagel, fiind în același timp cel mai complex instrument de cooperare juridică internațională. Convenția a fost ratificată de Republica Moldova și este în vigoare din 1 mai 2022.¹

Pentru a preveni riscul de letalitate, prin Ordinul comun al Ministerului de Interne, Ministerului Justiției, Procuraturii Generale, Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Educației și Cercetării nr. 89/22/172/56/20/121 din 28.02.2022 a fost instituit mecanismul de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor. Pentru aplicarea mecanismului în cauză a fost constituită **Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor** (în continuare – Comisia).

Comisia este un mecanism de cooperare intersectorială, membrii căreia sunt reprezentanți ai autorităților și instituțiilor abilitate cu competențe de prevenire și de combatere a violenței în familie, organizațiilor necomerciale, prestatori de servicii în domeniu precum și parteneri de dezvoltare.

Obiectivul Comisiei este analiza cazurilor ce țin de competența sa, ca urmare a examinării obiective și multilaterale a circumstanțelor, pentru a identifica acțiunile/inacțiunile autorităților și instituțiilor competente. În acest sens, Comisia își propune să identifice niște măsuri practice, concrete, cu scopul de a oferi cel mai eficient, adecvat și prompt răspuns al autorităților statului împreună cu societatea civilă și partenerii internaționali pentru prevenirea și combaterea unor astfel de cazuri.

Regulamentul Comisiei prevede obligația de prezentare anuală a unui **raport de analiză** a situației, raport ce va elucida lacune și deficiențe care nu au fost remediate până la această etapă. La fel, raportul va oferi recomandări pentru îmbunătățirea răspunsului sistemului național, inclusiv propuneri de ajustare a legislației, de promovare a cooperării intersectoriale, îmbunătățire a activităților de prevenire, sporire a accesului la serviciile de suport pentru supraviețuitoarele violenței etc.

În contextul obligației expuse, Raportul a fost elaborat de către Ministerul Afacerilor Interne, cu sprijinul echipei de experți naționali având la bază datele colectate de către Comisie pe parcursul anului 2022 și propunerile înaintate de membrii Comisiei în procesul de consultări și dezbateri în cadrul ședințelor pe parcursul anului 2022.

¹ Legea Nr. 144 din 14.10.2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128240&lang=ro

■ Necesitatea măsurării femicidului

Conceptul general de femicid se referă la uciderea unei femei sau a unei fete din cauza genului său. Declarația de la Viena a Organizației Națiunilor Unite privind femicidul a identificat diferite tipuri de femicid, inclusiv uciderea femeilor ca urmare a violenței din partea partenerului intim. Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității (UNODC) subliniază faptul că uciderea intenționată a victimelor de sex feminin comisă de către partenerii intimi sau de membrii familiei este cea mai răspândită formă de femicid.

Conform datelor Studiului Global privind cazurile de omucidere (UNODC, 2020), cazurile de omucidere din sfera privată afectează ambele sexe. Totuși, ponderea femeilor ucise de parteneri intimi sau de alți membri ai familiei este mult mai mare reprezentând aproximativ 6 din 10 persoane². Domiciliul rămâne cel mai periculos loc pentru femeile care continuă să poarte cea mai grea povară a acestui fenomen, devenind victime și chiar pierzându-și viața, ca urmare a inegalității și stereotipurilor de gen. Omorul femeilor și fetelor comis de către parteneri intimi sau alți membri ai familiei, cei în care, în mod normal, ar fi de așteptat să aibă încredere, reprezintă una din cele mai extreme manifestări ale violenței de gen. Astfel de crime sunt adesea punctul culminant al experiențelor anterioare de violență pe bază de gen care poate include violența psihologică, sexuală și fizică³.

Lipsa unor date uniforme reprezintă un obstacol pentru măsurarea femicidului, fenomen care este astfel întrucâtva invizibil printre datele generale referitoare la omucideri. Pentru a încuraja statele să colecteze date comparabile, Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității a publicat în anul 2015 **Clasificatorul Internațional al Crimelor în Scopuri Statistice** care a fost aprobat ca un standard de colectare a datelor statistice la nivel internațional⁴. Respectiv, pentru a asigura monitorizarea cazurilor de violență în familie soldate cu decesul victimelor, în 2021 a fost realizat Studiul Național de analiză a cazurilor de deces al victimelor violenței în familie, care a cuprins perioada 2016-2019⁵. Conform datelor, în Republica Moldova, în anii 2016-2019, **65** femei au fost omorâte din lipsa unui răspuns coordonat și a accesului la servicii specializate pentru femeile cu multiple vulnerabilități. În același timp, prezentul studiu atestă un număr de **24** de femei victime a femicidului analizate de Comisie în anul 2022.

Reieșind din necesitatea de a spori conștientizarea faptului că moartea violentă a femeilor și fetelor este o crimă care nu trebuie confundată cu termenul de omucidere, în prezentul Raport cazurilor de femicid le este dedicat un capitol distinct. Analiza separată a cazurilor de femicid este determinată și de faptul că femicidul diferă de alte crime pornind de la câteva criterii: (i) în majoritatea cazurilor, actele de femicid sunt comise de actualii sau foștii parteneri de viață; (ii) actele de femicid sunt precedate de violența continuă în familie, amenințări sau intimidare, violența sexuală; (iii) actele de femicid sunt caracterizate prin raportul inegal de forțe și resurse al victimelor și partenerilor lor. Prezentul Raport a analizat doar cazurile de violență față de femei și fete în limita competenței Comisiei, respectiv termenul de femicid se rezumă doar la femicidul comis de partenerul intim sau de către un membru a familiei. Totodată rezultatele prezentului Raport vor contribui la dezvoltarea unui concept de îmbunătățire a răspunsului statului la cazurile de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor și la reducerea numărului de cazuri letale, inclusiv la prevenirea cazurilor de femicid.

² Studiul Global privind omuciderile (2021), Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității (UNODC).

³ Oficiul Națiunilor Unite pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității (UNODC) (2019), Global Study on Homicide – Gender-related killing of women and girls (Studiul global privind omuciderea – Uciderea femeilor și a fetelor din motive de gen), UNODC, Viena.

⁴ <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/iccs.html>

⁵ Centrul de Drept al Femeilor, Studiu național de analiză a cazurilor de femicid (2021).

CADRUL DE CERCETARE

1.1. Scopul și obiectivele raportului

Scopul prezentului Raport constă în stabilirea particularităților cazurilor de violență în familie soldate cu deces, inclusiv documentarea și analiza cazurilor de femicid pentru a îmbunătăți mecanismele instituționale de răspuns la cazurile de violență în bază de gen și violență în familie și a reduce numărul de cazuri letale.

Obiective specifice:

- Analiza datelor statistice privind numărul cazurilor de deces omucideri/femicid urmare a actelor cu caracter violent din partea membrilor de familie sau a partenerilor intimi;
- Analiza cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale, în scopul furnizării unor informații obiective legate de tendințele din practica judiciară;
- Constatarea și identificarea factorilor de letalitate;
- Identificarea principalelor obstacole în asigurarea protecției eficiente a victimelor în aceste cazuri;
- Formularea recomandărilor pentru perfecționarea mecanismelor instituționale de răspuns la cazurile soldate cu decesul victimelor.

1.2. Metodologia de cercetare

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării a fost utilizată o abordare complexă din punct de vedere metodologic care a cuprins aplicarea următoarelor metode-cheie:

Colectarea și analiza datelor privind circumstanțele comiterii faptelor din competența Comisiei și anume privind cazurile calificate în temeiul art.145 alin. (2) lit. e¹), art. 201¹ alin. (3) lit. a), art. 201¹ alin. (3) lit. b), art. 201¹ alin. (4), art.146 și art. 156 din Codul penal pentru oricare din situațiile în care agresorul și victima:

- 1) sunt membri de familie în sensul art. 133¹ din Codul penal;
- 2) au locuit împreună la un moment dat;

- 3) au avut o relație asemănătoare relației între parteneri;
- 4) făptuitorul urmărea sau persecuta victima din cauza sau în legătură cu natura intimă a relațiilor între aceștia.

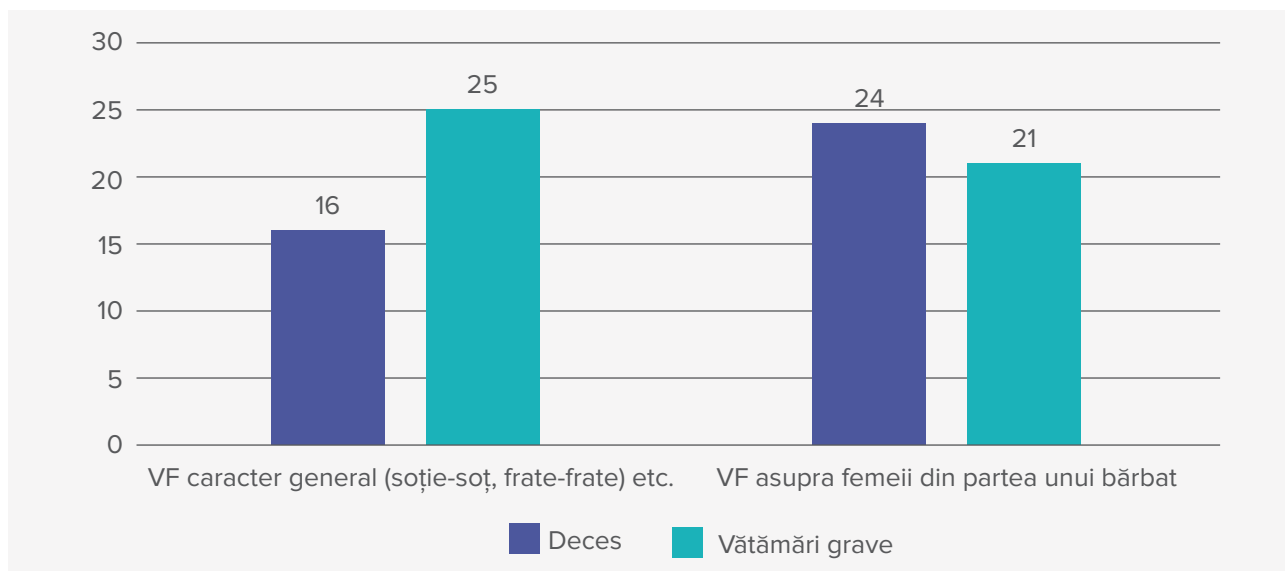
Cazurile supuse analizei în cadrul Comisiei au fost identificate în baza formularului de colectare a datelor în cazurile de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor aprobat în baza Anexei nr. 2 la Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor prin Ordinul interinstituțional nr. 89/22/172/56/20/121 din 28 februarie 2022.

Astfel, în perioada anului 2022, organele de drept au înregistrat **92** de cazuri care fac obiectul de cercetare a Comisiei.

În prezentul Raport au fost analizate și structurate informațiile pentru **86 de cazuri** soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor, indiferent de sexul și relația dintre victimă și agresor (fiind numite VF). Și, separat, informația pentru cazurile soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor doar femei, în care agresor este doar bărbatul (fiind numite VFF). De asemenea, datele au fost analizate și prezentate separat pentru cazurile privind vătămarea corporală și cele de deces al victimelor.

Astfel din cele **86** de cazuri înregistrate **40** s-au soldat cu decesul victimei (24 de victime au fost femei și 16 victime au fost bărbați), iar **46** cu vătămări grave (victime bărbați/femei). Din cele **86** de cazuri analizate în **45** abuzatorul era de sex masculin, iar victima de sex feminin, iar în celelalte **41** de cazuri abuzatorul era fie de sex feminin și victima de sex masculin, fie violența s-a produs între persoane de același sex (bărbat-bărbat, femeie-femeie) (Figura 1).

Figura 1. Specificul cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor

Din cele **45** de cazuri de violență în care abuzatorul era de sex masculin, iar victima de sex feminin decesul victimei (victima-femeie) s-a constatat în **24** de cazuri (**femicid**), ceea ce reprezintă peste jumătate din astfel de cazuri (53%). Dacă comparăm numărul de decese al femeilor cu numărul total de cazuri soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor, atunci constatăm că una din patru femei (28%) decedează în astfel de situații.

Analiza sentințelor de condamnare din categoria cauzelor examinate de Comisie în anul 2022. Pentru validarea datelor statistice colectate și analizate de Comisie, în scopul realizării prezentului Raport, au fost analizate **52 de cauze penale** în baza sentințelor/deciziilor publicate în baza de date a instanțelor judecătorești din categoria cauzelor examinate de Comisie în anul 2022. Analiza s-a bazat pe fișa de documentare a cazului. Toată informația înregistrată în fișă a fost procesată și inclusă în raport pentru a valida constatările care derivă din analiza datelor statistice. Analiza cauzelor penale constituie bazele capitolului III din prezentul raport care include toate constatările legate de practica actorilor din sistemul de justiție cu privire la infracțiunile ce fac obiectul cercetării Comisiei. În baza examinării cauzelor penale au fost obținute și consolidate date privind:

- Circumstanțele comiterii infracțiunilor ce fac obiectul ce cercetare a Comisiei (locul, timpul, metoda și motivul),
- Formele de violență aplicate în raport cu victima,
- Serviciile de care a beneficiat victima anterior comiterii infracțiunii,
- Examinarea cazurilor în instanțele de judecată,
- Pedepsele aplicate agresorilor.

1.3. Provocările și limitările în analiza cazurilor de către Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor

■ Colectarea și analiza datelor statistice

Cu referire la analiza datelor vom menționa următoarele: deoarece sistemele de colectare a datelor variază foarte mult de la o instituție la alta, documentarea eficientă și obținerea unor date comparabile cu scopul de a efectua o analiză bazată pe dovezi și de a determina carențele existente a fost o provocare pentru Secretariatul Comisiei.

■ Instrumentul de colectare a datelor

Formularul de colectare a datelor în cazurile de violență în familie soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor aprobat prin Ordinul interinstituțional nr. 89/22/172/56/20/121 din 28 februarie 2022 urmează a fi ajustat pentru a răspunde mai bine scopului cercetării și obiectivelor propuse. Instrumentele de colectare a datelor necesită a fi racordate la standardele de colectare a datelor statistice la nivel internațional, în special a cazurilor de femicid.

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A CAZURILOR EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2022

2.1. Calificarea infracțiunilor în cazurile analizate de Comisie

În cadrul prezentului raport au fost analizate **86 cazuri** de violență în familie soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor transmise spre analiză Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie, soldate cu deces sau vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor (constituită prin Ordinul comun al MAI, MMPS, MS, MJ, PG, MEC nr. 89/22/172/56/20/121 din 28.02.2022).

Din numărul total de cazuri examinate, aproape jumătate din cazurile de VF au fost încadrate în art. 201¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM, iar 1/4 din cazuri în art. 201¹ alin. (4) din CP al RM (Figura 2).

Din cele **86** de cazuri analizate **24** de cazuri de violență în familie în care abuzatorul a fost de sex masculin, iar victima de sex feminin s-au soldat cu decesul victimei, ceea ce reprezintă **28%** din totalul cazurilor de VF sau **53% din totalul cazurilor VVF** examinate de Comisie. Mai mult de jumătate din cazurile de femicid sunt încadrate în art. 201¹ alin. (4) din CP al RM, iar încă 1/4 în art. 145 alin. (2) lit. e¹) din CP al RM (Figura 3). Din ele 2 cazuri au fost recalificate pe parcurs. Astfel, într-un caz dosarul a fost inițial intentat în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM, fiind recalificat ulterior în baza art. 201¹ alin. (4) din CP al RM, iar în al doilea caz dosarul a fost inițial intentat în temeiul art. 201¹ alin. (4) din CP al RM, dar a fost ulterior recalificat în baza art. 145 alin. (2) lit. e¹) din CP al RM.

Figura 2. Încadrarea juridică a faptei de VF

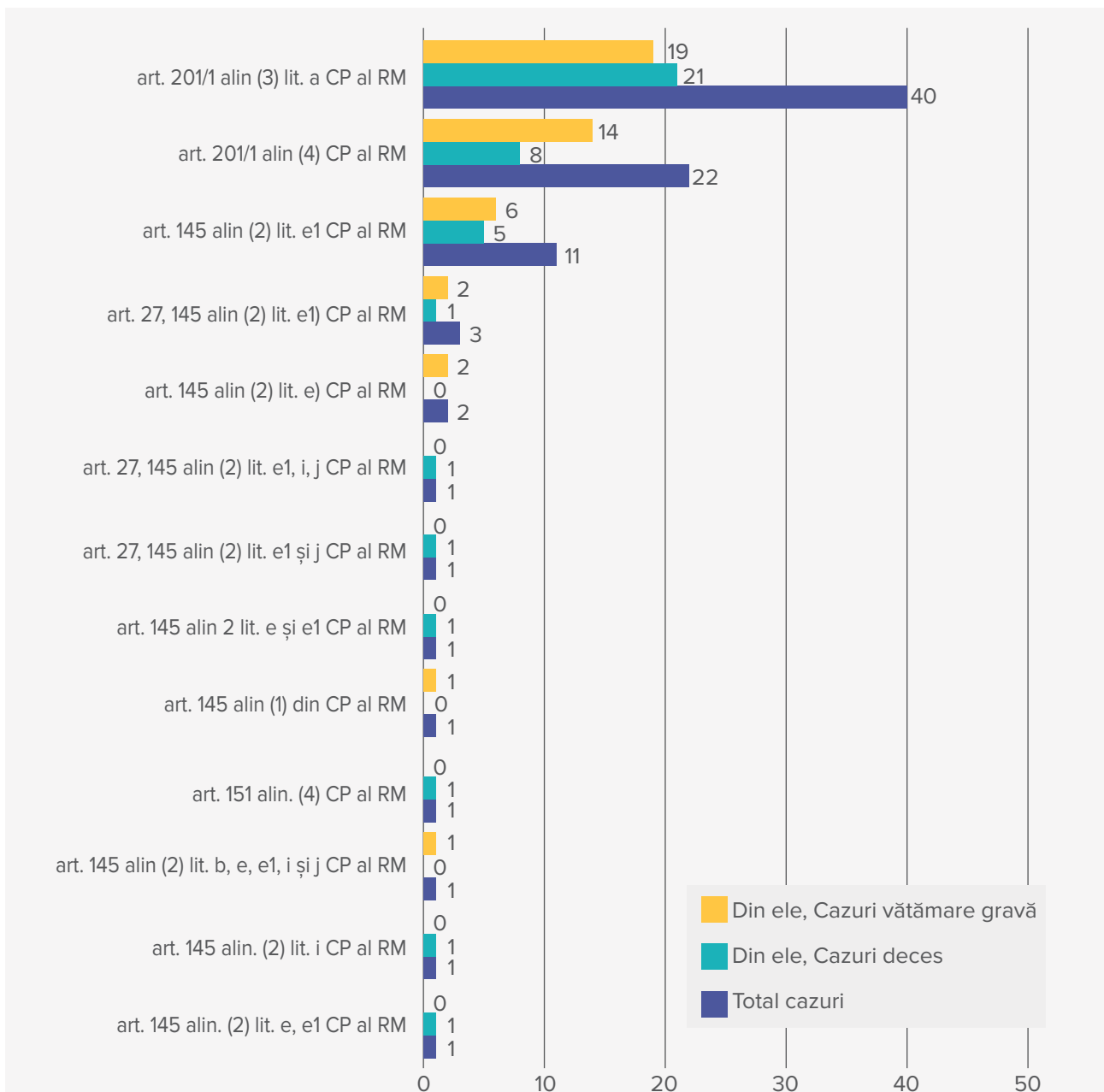
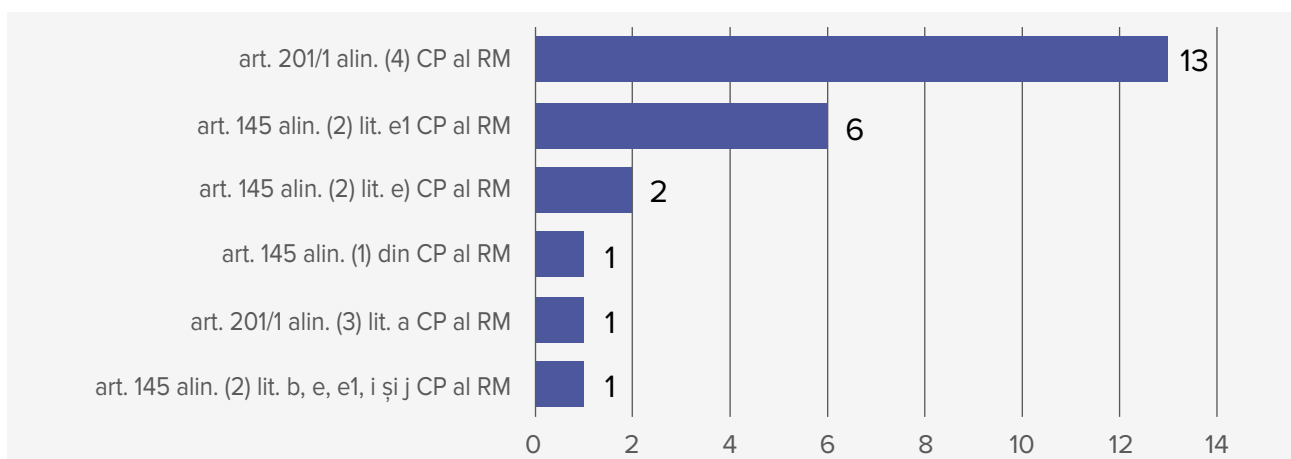

Figura 3. Încadrarea juridică a faptei de femicid

Din totalul cauzelor analizate de Comisie în 5 cazuri, pe parcursul urmăririi penale, încadrarea juridică inițială a fost recalificată⁶. În 2 cazuri recalificarea s-a efectuat după recepționarea raportului de expertiză medico-legală care a stabilit vătămări corporale grave, iar în 3 cazuri fapta a fost recalificată în rezultatul survenirii decesului (Tabelul 1).

Tabelul 1. Încadrarea juridică a faptei

Încadrarea juridică inițială	Încadrarea juridică după recalificare	Tipul
art. 201 ¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM	art. 201 ¹ alin. (4) din CP al RM	Deces
art. 157 din CP al RM	art. 201 ¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM	Vătămări grave
art. 201 ¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM	art. 201 ¹ alin. (4) din CP al RM	Deces
art. 201 ¹ alin. (3) lit. a) din CP al RM	art. 145 alin. (2) lit. e') din CP al RM	Vătămări grave
art. 201 ¹ alin. (4) din CP al RM	art. 145 alin. (2) lit. e') din CP al RM	Deces

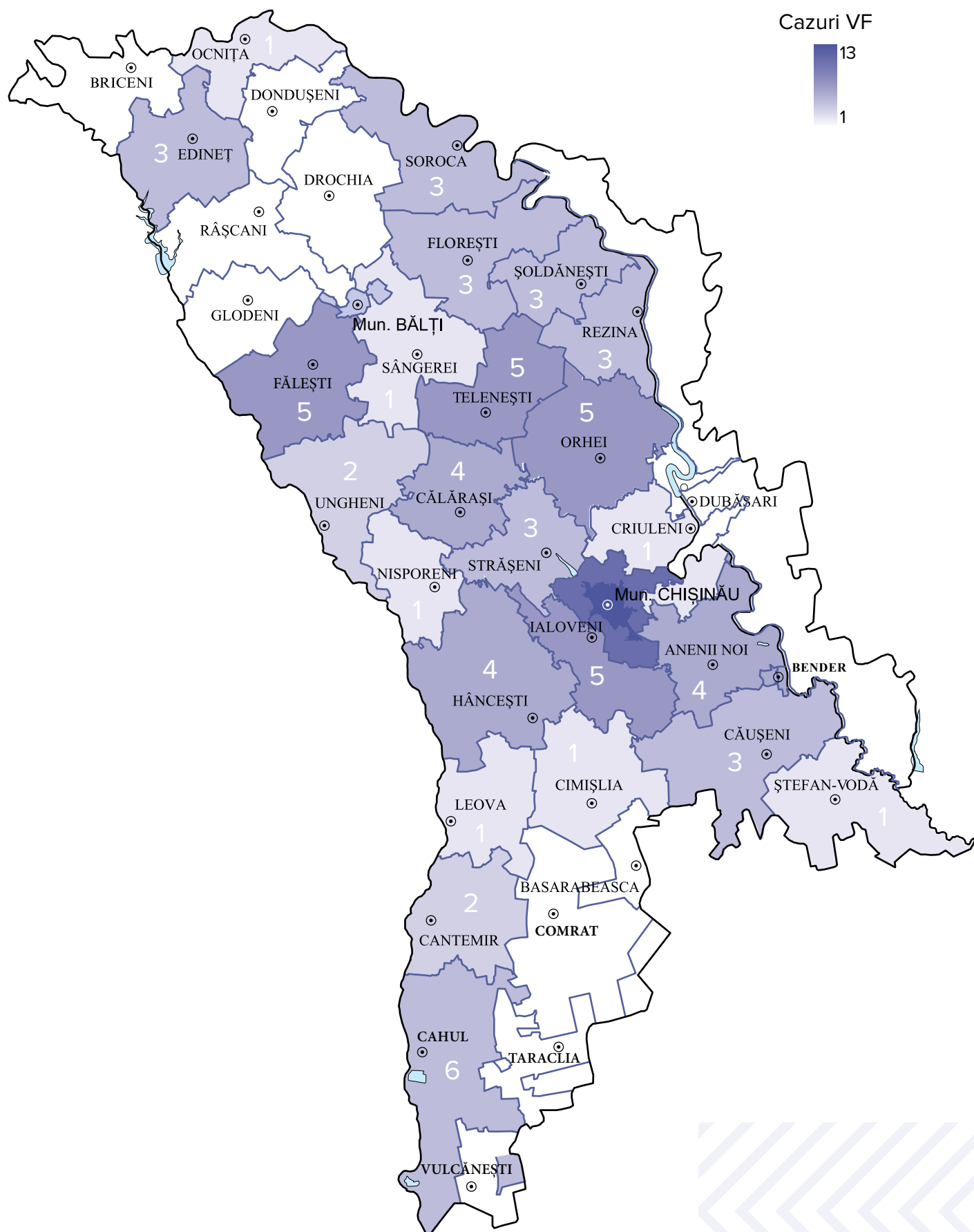
2.2. Particularitățile infracțiunilor analizate de Comisie (modul de comitere, urmările)

Din cele 86 cazuri analizate în 64 de cazuri infracțiunea s-a produs în mediul rural (3/4), iar 22 fapte penale au fost săvârșite în mediul urban (1/4). Cele mai multe cazuri de femicid au fost comise în raionul Cahul (4 cazuri), după care urmează mun. Chișinău (3 cazuri), Fălești, Orhei, Strășeni, Ialoveni, Anenii Noi (câte 2 cazuri). **Dacă în cazurile generale de VF, majoritatea acestor infracțiuni au fost comise în localități rurale, în cazurile de femicid ponderea localităților urbane crește** (10 cazuri au avut loc în mediu urban și 14 cazuri în mediu rural). Datele prezentate sugerează că în mediul rural se constată un risc mai înalt pentru producerea infracțiunilor de acest tip comparativ cu cel urban.

Trebuie totuși să menționăm că nu în toate unitățile teritorial-administrative pe parcursul anului 2022 s-au atestat cazuri de VF. Cele mai multe cazuri au fost înregistrate în Chișinău – 11 cazuri (15% din total), acesta fiind urmat de raioanele Cahul - 6 cazuri (7% din total), Telenești, Orhei, Fălești, Ialoveni - câte 5 cazuri (câte 6% din totalul de cazuri pentru raioanele nominalizate) (Figura 4).

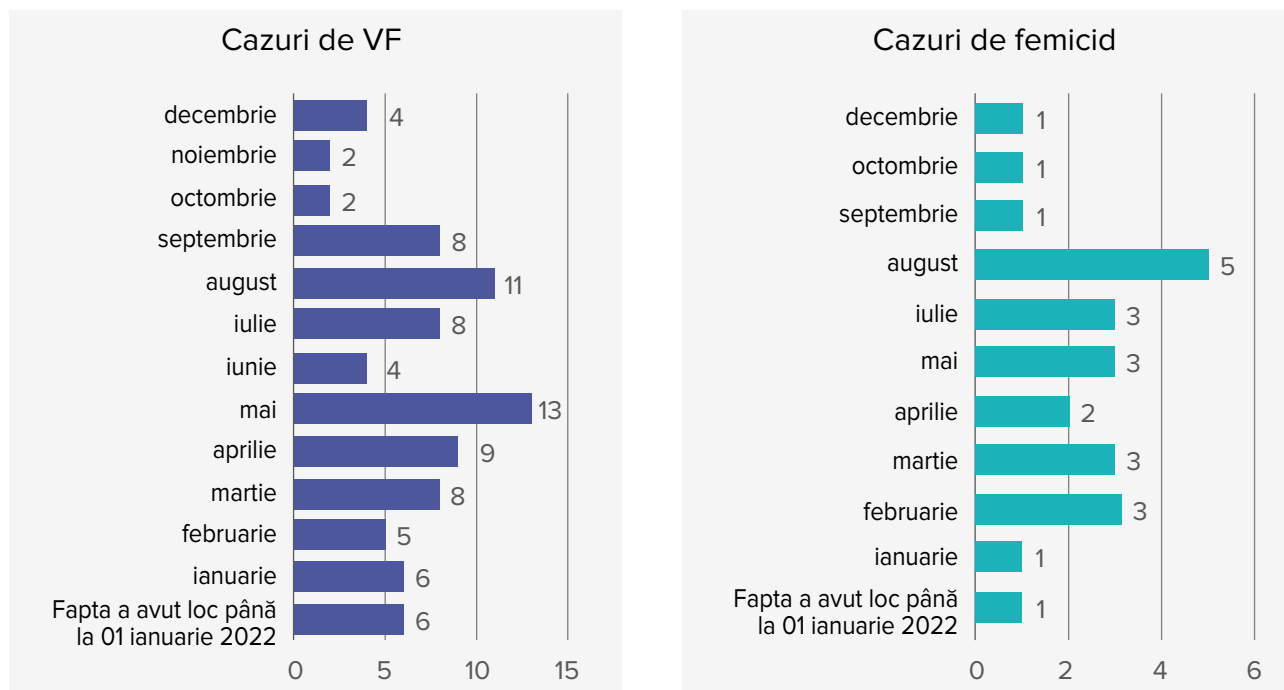
⁶ Din motiv că formularul de colectare a datelor se bazează pe informațiile primare despre caz și nu se referă la evoluția cazului în etapele de urmărire penală și de judecare a cauzei, acesta nu are o variabilă pentru a nota dacă fapta a fost recalificată sau nu. În realitate numărul cazurilor recalificate ar putea fi mai mare.

Figura 4. Cazurile de VF pe unități teritorial-administrative

Sub aspectul anotimpului în care s-au produs cele mai multe cazuri de VF, analiza atestă o prevalență a acestora în perioada de primăvară-vară. Respectiv, 1/4 din cele 86 cazuri de VF au fost comise în lunile mai și august. Din cele 24 de cazuri de femicid 1/5 s-au produs în luna august (Figura 5).

Figura 5. Perioada comiterii infracțiunilor

Dacă analizăm perioada și mediul de reședință în care s-a produs fapta, constatăm că **în mediul rural cazurile de femicid au avut loc mai des în perioada de iarnă-primăvară, iar în mediul urban în cea de vară-toamnă.** (Tabelul 2).

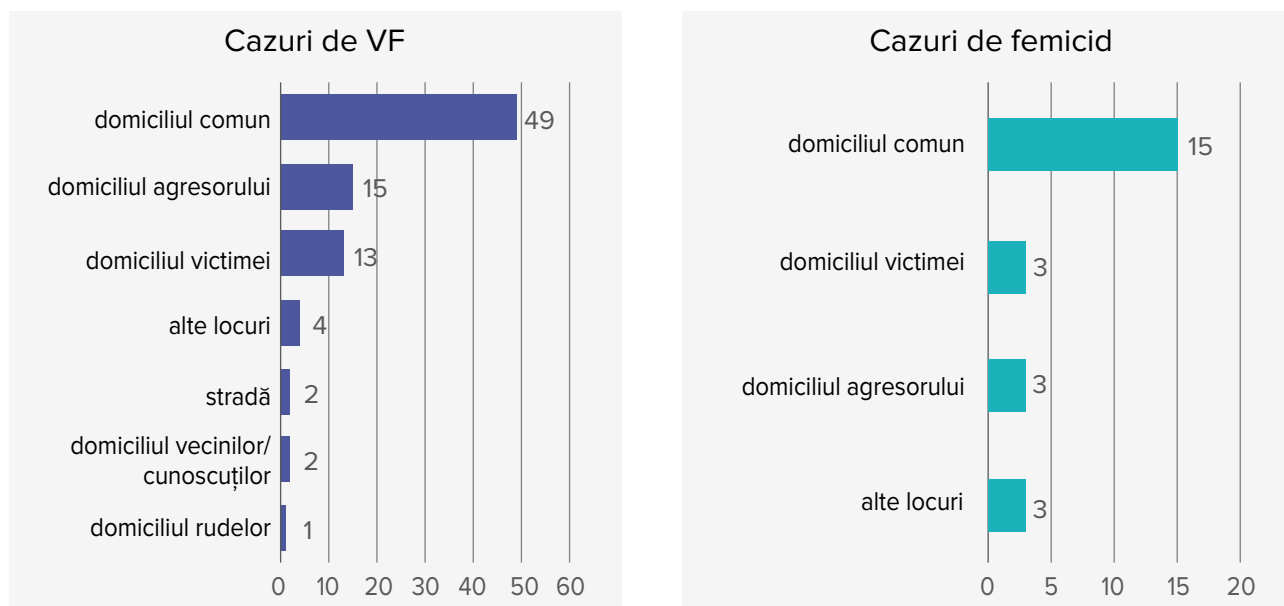
Tabelul 2. Perioada comiterii cazurilor de femicid în raport cu mediile de reședință

	Urban	Rural	Toate cazurile
Fapta a avut loc până la 1 ianuarie 2022	0	1	2
ianuarie	0	1	1
februarie	1	2	4
martie	0	3	2
aprilie	1	1	3
mai	1	2	1
iunie	0	0	2
iulie	3	0	2
august	2	3	2
septembrie	1	0	1
octombrie	1	0	1
noiembrie	0	0	1
decembrie	0	1	2
Total	10	14	24

Locul cel mai frecvent de săvârșire a infracțiunilor de VF soldate cu deces sau vătămare corporală gravă, în perioada analizată, este domiciliul comun al victimei și agresorului (2/3 din cazuri de VF au avut loc la domiciliul comun al victimei și agresorului). Locul de producere a infracțiunilor ce fac obiectul de cercetare al Comisiei mai include: domiciliul victimei, strada, o stână, domiciliul rudelor etc. (Figura 6).

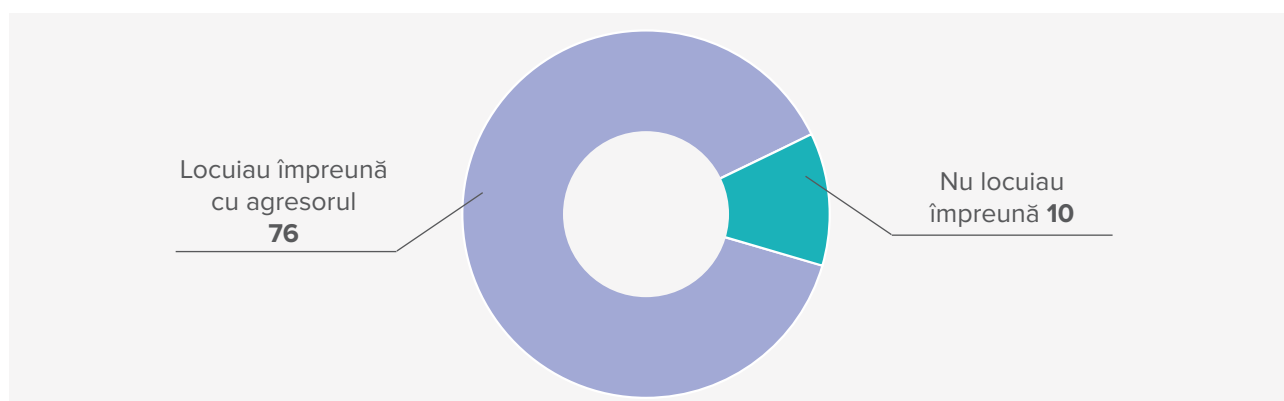
Domiciliul rămâne cel mai periculos loc pentru femeile care continuă să poarte cea mai grea povară a acestui fenomen, devenind victime și chiar pierzându-și viața, ca urmare a inegalității și stereotipurilor de gen. Analiza locului în care a fost comis femicidul atestă că infracțiunile respective se produc cel mai frecvent în locuința comună, uneori însă sunt înregistrate și în locuința victimei sau în alte locuri (Figura 6). Astfel, în **2/3 din cazuri infracțiunea a fost comisă la domiciliul comun al victimei și agresorului, 3 cazuri au avut loc la domiciliul victimei, 3 - la domiciliul agresorului**, iar alte 3 la locul de muncă al agresorului (stâna de oi), în locuința pe care o închiriau sau în locuința unei rude (Figura 6). În 23 de cazuri victima locuia împreună cu agresorul, în locuința comună, fie în locuința agresorului sau cea a victimei, ori în altă locuință.

Figura 6. Locul comiterii faptei

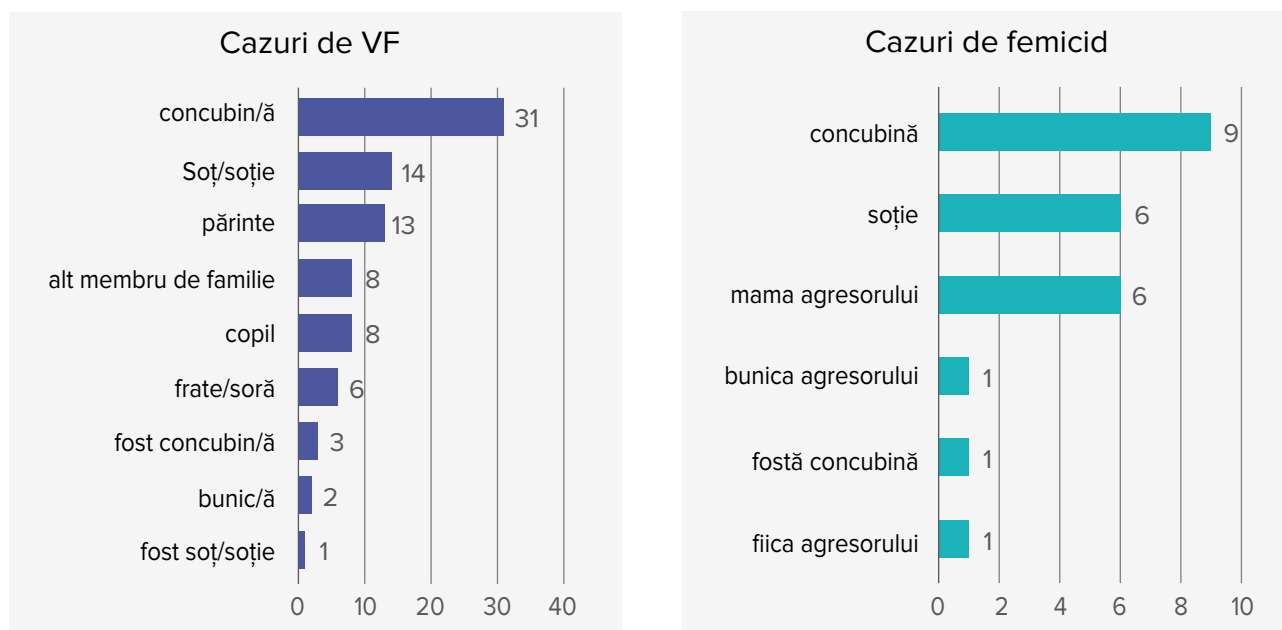
În **76** din cazuri victima locuia împreună cu agresorul. Cele 10 cazuri în care victima nu locuia împreună cu agresorul reprezintă cazurile în care victima și agresorul sunt foști soți, foști concubini, copii sau nepoți adulți, frați/surori adulți. (Figura 7).

Figura 7. Numărul victimelor care locuiau împreună cu agresorul la momentul comiterii faptei

Analiza relației victimă-agresor atestă că cele mai multe cazuri de VF au fost comise de către concubin/concubină și soț/soție, ele fiind urmate de cele săvârșite de părinte, copil adult, frate/soră, nepot. În jumătate din cazurile de VF, victima este concubinel/a sau soțul/soția agresorului. În 13 situații victima este părinte al agresorului, în alte 8 victima este copilul agresorului, urmând cazurile când victima este fratele/sora, fostul concubin/fosta concubină sau fostul soț/fosta soție, bunicul/bunica ori un alt membru al familiei⁷. **În 2/3 din cazurile de femicid, victima este concubină sau soție pentru agresor, iar în 1/4 din situații victima a fost mama agresorului** (Figura 8).

Figura 8. Relația dintre victimă și agresor

În ceea ce privește durata relației dintre victimă și agresor, pentru cele 49 de cazuri în care victima cu agresorul sunt soț/soție, concubini, foști soți sau foști concubini, aceasta este în medie de 15 ani. Sunt situații în care relațiile durează de câteva luni, dar se atestă și situații când relația dintre ei este de 40, 42 și chiar 58 de ani. **Durata relației dintre victimă și agresor în cazurile de femicid constituie peste 10 ani, în 3 cazuri fiind de peste 30, 40 și 42 de ani.** Durata relației dintre victimă și agresor a fost notată doar pentru cazurile în care victima este sau a fost căsătorită sau coabitează cu agresorul – 16 cazuri. Astfel, pentru 6 cazuri, durata relației dintre victimă și agresor este de peste 10 ani, în 3 cazuri fiind de peste 30, 40 și 42 de ani.

Prezența copiilor în familie sporește gradul de vulnerabilitate a femeilor victime ale VF. Datele analizate atestă că în 19 cazuri din 49 victima și agresorul au copii minori la întreținere. Totodată, în 4 din 16 cazuri de femicid, victima și agresorul au copii minori la întreținere. În cazul unui copil, părinți erau separați, iar copilul se afla în custodia mamei.

Majoritatea victimelor și agresorilor au la întreținere un copil (8 cazuri), 2 copii (7 cazuri) și respectiv 3 și 4 copii (câte 2 cazuri). În 6 cazuri vârsta copiilor nu a fost indicată. În celelalte cazuri vârsta copiilor constituie de la 1 an și la 16 ani (media vârstei copiilor fiind de 8 ani). În cazul a 4 copii părinții sunt separați sau divorțați. **Toți copiii se află în custodia mamei.** Din analiza sentințelor de condamnare rezultă că femeile ce aveau copii au tolerat actele de violență pentru a menține familia, dar și pentru că nu aveau o altă locuință sau nu beneficiau de sprijinul unei persoane de suport care ar fi putut să le găzduiască pentru perioada separării de agresor. Aceste constatări sunt validate și prin studiile anterioare care atestă tendința de creștere a numărului de cazuri când femeile sunt șantajate de agresor că le vor lua copii sau că vor obține să fie decăzute din drepturi părintești. Neavând informații juridi-

⁷ Concubin al mamei, concubinel soacrei, cumnat, fiu vitreg, nepot, tată vitreg, rude de gradul III.

ce suficiente despre procedura stabilirii/determinării domiciliului copilului femeile suportă actele de violență care pot degenera în femicid sau, în unele cazuri, ca urmare a violenței psihologice victima poate fi determinată să recurgă la suicid⁸.

Din cazurile de **femicid** analizate, în 3 situația copiilor a fost apreciată ca fiind de risc după producerea infracțiunii, respectiv, a fost instituită o formă de protecție: în 2 cazuri a fost luată decizia despre plasamentul de urgență al copiilor la rude, iar într-un caz copilul a fost plasat într-o instituție rezidențială.

Analiza datelor atestă pasivitatea reprezentanților autorității tutelare în cazurile în care copii se află în situații de risc determinat de VF. Astfel, **deși autoritățile au apreciat în 11 cazuri situația copiilor ca fiind de risc, doar în 4 a fost instituită o formă de protecție, în 5 cazuri nu s-a întreprins nimic**, iar în 2 cazuri nu se cunoaște evoluția situației. În 2 din cele 4 cazuri în care s-a instituit o formă de protecție a fost luată decizia despre plasamentul de urgență al copiilor la rude, într-un caz ei au fost plasați într-o instituție rezidențială, iar pentru un caz nu a fost indicată forma de protecție instituită. Eșecul autorităților în aprecierea riscului de comitere a actelor de violență față de copii și intervenirea pentru a asigura protecția lor este reflectat în studiul de caz 1.

STUDIUL DE CAZ 1. Violență față de copii

Ana locuiește în concubinaj cu Nelu. Din relația lor s-a născut o fetiță care la momentul săvârșirii infracțiunii avea doar 6 luni. Vecinii sunt la curent că în familia Anei și lui Nelu deseori se întâmplă acte de violență. Astfel, când Nelu consumă băuturi alcoolice el devine agresiv și aplică violența față de concubină, iar Ana, ca să se apere, o ia în brațe pe fetița lor de 6 luni.

În luna martie 2022, seara, Nelu a venit acasă în stare de ebrietate, între concubini s-a iscat un conflict. Fiind agresiv, Nelu a lovit-o cu toată forța cu pumnul în cap pe flica lor minoră ce se afla în brațele mamei. Copilul a început să plângă tare, iar mama a observat că fetița are o deformare la cap. Auzind plânsetul copilului, în casă au intrat soacra și mama Anei, care i-a spus să cheme ambulanța, dar femeia a refuzat. Mama Anei a chemat ambulanța, însă Ana a refuzat internarea în spital, totuși mai târziu, la insistența colaboratorilor de poliție, ea au mers la spitalul raional.

În cadrul urmăririi penale Ana a făcut declarații în favoarea concubinului său, spunând că ea l-a provocat și că acesta, de fapt, n-a avut intenția s-o lovească pe fică, dar a vrut s-o lovească pe dânsa. Agresorul n-a fost reținut și față de victime nu a fost aplicată nicio măsură de protecție, el locuind împreună cu victimele până la pronunțarea sentinței.

Instanța l-a recunoscut pe Nelu vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (3) din Codul penal și l-a condamnat la pedeapsă cu închisoare pe un termen de 5 (cinci) ani, cu executarea acesteia, în conformitate cu art. 72 alin. (3) din Codul penal, în penitenciar de tip semiînchis. Executarea pedepsei cu închisoarea aplicate lui Nelu a fost suspendată condiționat conform art. 90 alin. (1) din Codul penal, cu stabilirea unei perioade de probațiune de 5 (cinci) ani.

În 12 cazuri, infracțiunea de VF soldată cu deces sau cu vătămare corporală gravă s-a produs în prezența copiilor minori, iar 8 cazuri din cele 12 copilul însuși a fost victima. În 12 cazuri din cele analizate, fapta infracțională a fost comisă în prezența copiilor minori, vârsta copiilor fiind de la timpurie (0-3 ani) până la 14 ani. În 8 cazuri din cele 12, copilul însuși a fost victima, iar la rubrica intervenții în privința copiilor acțiunile întreprinse au fost trecute în formular ca acțiuni în raport cu agresorul, mai exact, instituirea ORU.

Deși în temeiul articolului 26 din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Statele Părți sunt obligate să recunoască copiii

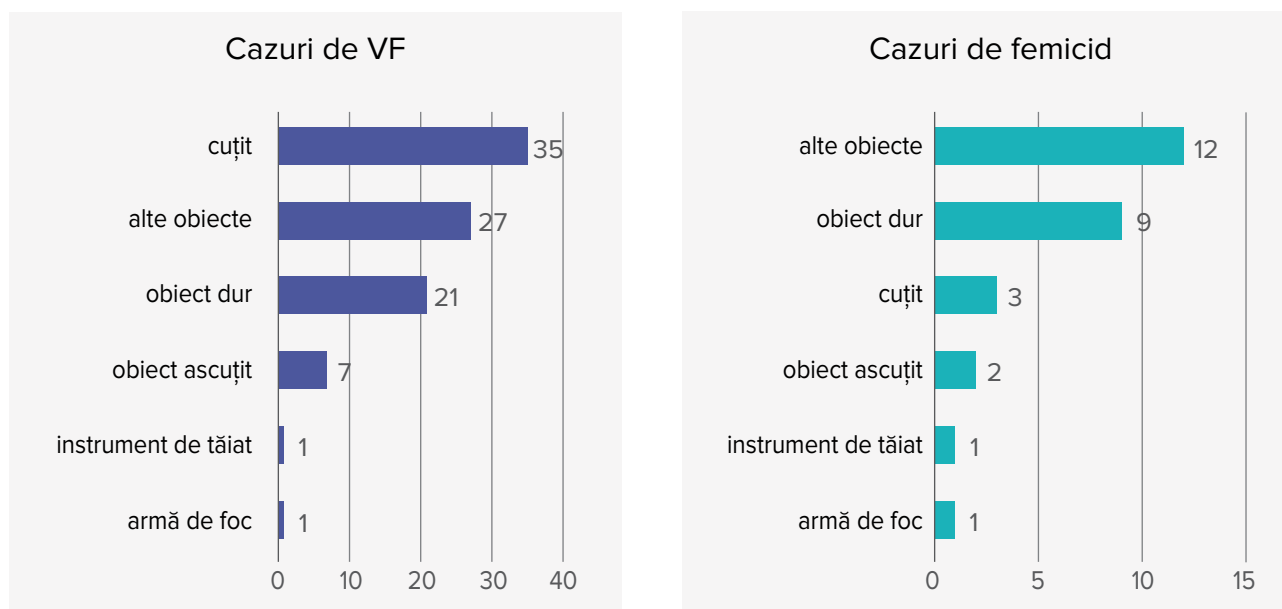
⁸ CDF (2021) *Studiu național de analiză a cazurilor de femicid*, Țurcan-Donțu A., Cheianu Andrei D.,

care au fost martori la violență domestică ca victime ale violenței, în cazurile analizate acest lucru nu a fost făcut. În cazurile indicate copiii martori la infracțiuni de violență în familie au fost audiați doar ca martori.

Analiza datelor arată că nu a fost înregistrat niciun caz în care victima (de sex feminin) sau agresora să fi fost însărcinată la momentul incidentului de VF, precum nu s-a atestat nici un caz în care victima sau agresorul/agresoarea să fi inițiat divorțul/separarea înainte de incident⁹, a fost însă analizat un caz în care victima de sex feminin a plecat de la agresor fiind ulterior câteva zile persecutată și amenințată, după care agresorul a venit la locul nou de aflare a victimei și, în stradă, a înjunghiat-o de câteva ori cu cuțitul.

Metodele și mijloacele aplicate de agresori sunt diverse, însă predomină situațiile de lovire/maltratare și cele de utilizare a obiectelor ascuțite: cuțit, topor etc. (Figura 9). În calitate de obiect al infracțiunii cel mai des a fost folosit cuțitul (35 cazuri) sau un obiect dur (21 cazuri). În cazurile de femicid, cel mai frecvent sunt folosite obiectele contondente (9 cazuri). Este de remarcat că în procesul de colectare a datelor au fost indicate și „alte obiecte” neprevăzute în formular, de obicei, fiind vorba despre pumni, lovituri cu piciorul, funie etc.

Figura 9. Mijloacele/metodele infracțiunii

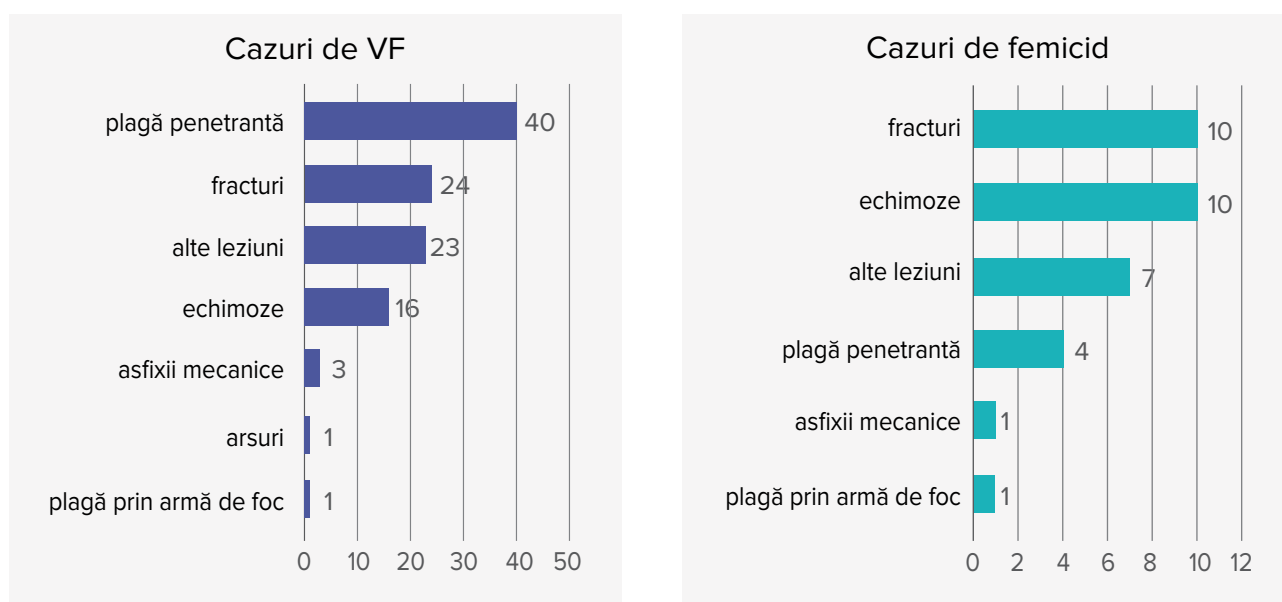

În rezultatul infracțiunii de VF la aproape jumătate dintre victime le-au fost cauzate leziuni sub formă de plagă penetrantă (40 de victime), 24 de victime alegându-se cu fracturi, iar 16 cu echimoze sau alte leziuni (23). În cazul femicidului, cel mai des victimelor le-au fost provocate leziuni sub formă de fracturi sau echimoze (câte 10 cazuri), plagă penetrantă (4 cazuri) sau alte leziuni (7 cazuri) (Figura 11).

⁹ Au fost analizate 35 de cazuri în care victima și agresorul se aflau în relație de căsătorie sau concubinaj.

Figura 10. Descrierea leziunilor

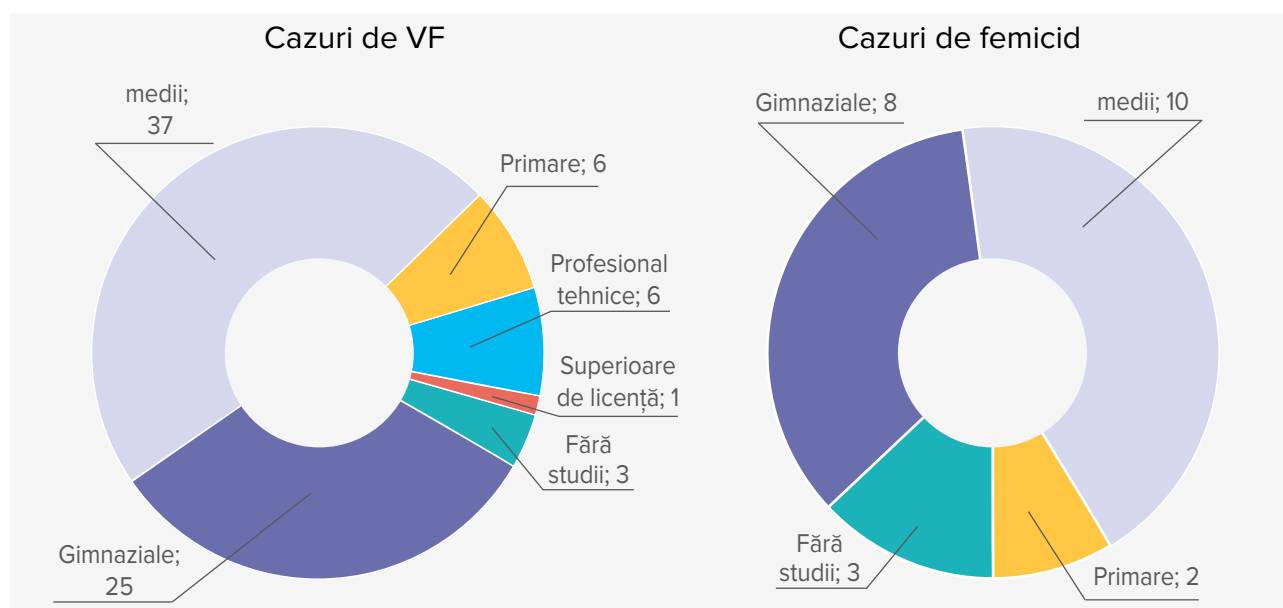
2.3. Profilul victimelor

Violența în familie nu ține de vârstă, etnie, statut social, în plus fenomenul se poate atesta la diferite etape ale relației. Analiza datelor colectate de Comisie arată că **8 din 86 de victime ale VF sunt copii (9% din total)**, inclusiv **una din cele 24 de victime a femicidului este copil**. Media și mediana anului nașterii victimelor de femicid este 1972 (general pentru toate VVF este anul 1979).

Cât privește etnia victimelor VF soldată cu deces sau vătămare corporală gravă, datele colectate arată că 82 de victime sunt de etnie moldoveni, 2 sunt de etnie rusă, iar alte 2 victime dețin cetățenia altor state (Federația Rusă și Liban). În cazurile de femicid, 22 victime sunt de etnie moldoveni, iar alte 2 victime dețin cetățenia altor state (Federația Rusă și Liban).

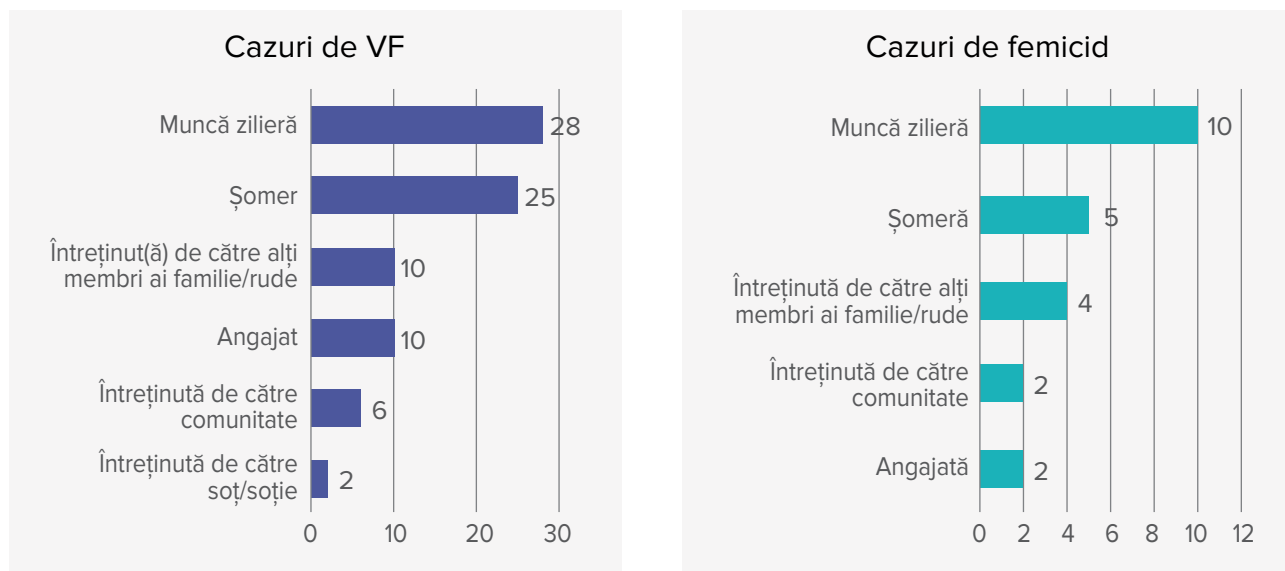
Din cele 78 victime cu vârsta de peste 18 ani, 37 au studii medii, 25 au studii gimnaziale. Tendința dată este atestată și în cazurile de femicid. Astfel, din cele 23 victime cu vârsta de peste 18 ani, aproape jumătate au studii medii, iar 8 au studii gimnaziale (Figura 11).

Figura 11. Nivelul de educație a victimelor

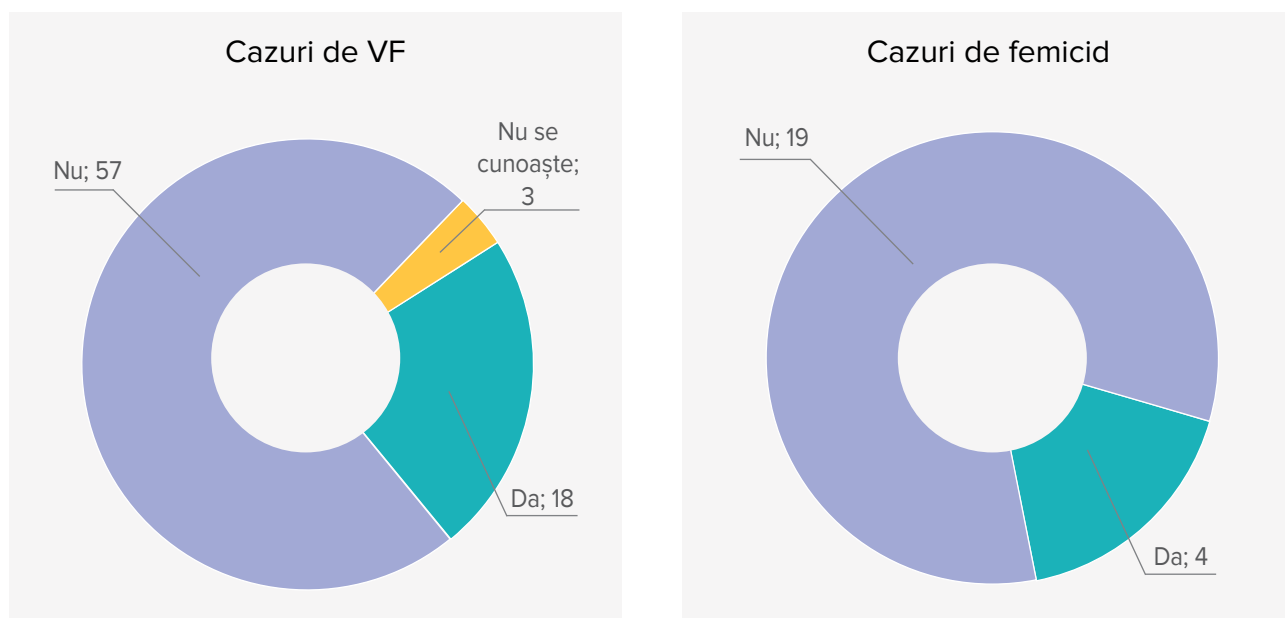
Analiza a identificat că marea parte a victimelor își câștigă existența din munca de zilier/zilieră sau sunt șomeri/șomere. **Doar fiecare a zecea victimă este încadrată în câmpul muncii** (2 din 23 de victime adulte). Sărăcia și dependența financiară a victimei față de agresor constituie un factor de risc sporit în cazurile de femicid (Figura 12).

Figura 12. Sursa de venit

În cazurile de VF analizate, mai puțin de 1/4 dintre victime (adulte) au persoane la întreținere, iar în cazurile de femicid 4 din 19 victime (adulte) au persoane la întreținere (Figura 13)

Figura 13. Prezența persoanelor la întreținere în rândul victimelor

Din cele **78 de victime adulte, 8 au antecedente penale, 3 au fost anterior subiect al probațiunii**, iar **1 victimă deținea armă de foc, ilegal**. Situația în care victimele au dobândit antecedente penale a fost atestată în cazurile în care a avut loc inversarea rolurilor dintre victimă și agresor. Altfel spus, femeile au devenit agresori, deși anterior au fost în rolul de victimă, dar, pentru că nu au fost suficient

protejate în momentele de criză, au răspuns actelor de violență, iar actul lor de apărare s-a soldat cu decesul agresorului. Eșecul statului în protecția femeilor VF, care atunci când au fost atacate din nou de agresor au aplicat violența soldată cu decesul ultimului, este reflectat în Studiul de caz 2.

STUDIUL DE CAZ 2. Victima VF a omorât agresorul care anterior a fost condamnat pentru VF

Elisaveta a avut o relație de concubinaj cu Petru timp de 7 ani și au împreună doi copii. La data de 1 ianuarie 2022, dimineața, aproximativ pe la 07:00, femeia s-a trezit din cauza faptului că Petru bătea în geam. Nu știe cum a intrat, or poarta era încuiată. A observat că bărbatul era în stare de ebrietate, astfel că nu i-a deschis pentru că îi era frică. A cerut s-o lase în pace și să plece. El striga ceva, a amenințat-o că intră oricum. S-a trezit fiica minoră care a întrebat-o dacă a venit tata beat și dacă o va bate. Dânsa a liniștit copilul, apoi a privit pe geam și a văzut că Petru plecase. Aproximativ la orele 19:00, a venit vecinul cu cadouri pentru copii Elisavetei și cu o sticlă de spumant. Femeia l-a lăsat pe acesta să intre și a încuiat iarăși ușa. S-au așezat la masă, iar în timp ce dânsa gătea clătitele, discutau despre cum mai trăiesc, ce fac. Aproximativ la orele 21:00, iarăși a bătut cineva în geam, Elisaveta s-a uitat și a văzut că era fostul său concubin Petru. Acesta a auzit că femeia este cu cineva în casă și a început să strige, o amenința că o omoară împreună cu cel care era în casă. Elisaveta i-a cerut să plece și să o lase în pace. Femeia nu știe cum a intrat Petru în casă, ea l-a observat abia când era deja la spatele ei, lângă masa de la bucătărie. Bărbatul a început să strige, iar dânsa i-a cerut să plece pentru că era în stare de ebrietate. Elisaveta își amintește că îl alunga. Bărbatul a apucat-o de păr și a îmbrâncit-o pe pat, o amenința că o violează chiar acolo, deși înțelegea că este un musafir în casă. Petru a pus-o pe pat, dânsa era pe spate. Petru o ținea imobilizată apăsându-i corpul cu genunchiul, iar cu o mână încerca să-i scoată pantalonii. Femeia a făcut tentative să se elibereze, să fugă, l-a împins, după care nu-și mai amintește cum a luat cuțitul și l-a înjunghiat pe Petru. Imediat femeia a chemat poliția și ambulanța.

La examinarea cazului s-a constatat că Elisaveta, începând cu anul 2017, se află la evidența organelor de drept în calitate de victimă a violenței în familie aplicate de către Petru, ultimul aflat la evidență în calitate de agresor.

Prin hotărârea Judecătoriei X din 6 decembrie 2017, Petru a fost recunoscut vinovat și sancționat pentru comiterea contravenției prevăzute de art. 318¹ din Codul contravențional – încălcarea ordinului de restricție de urgență emis pentru protejarea victimei violenței în familie, Elisaveta.

Prin sentința Judecătoriei X, Petru a fost condamnat pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (1) lit. a) din Codul penal – pentru aplicarea violenței asupra membrului familiei, Elisaveta.

Prin hotărârea Judecătoriei X din 3 iulie 2018, Petru a fost recunoscut vinovat și sancționat pentru comiterea contravenției prevăzute de art. 318¹ din Codul contravențional – încălcarea ordinului de restricție de urgență emis pentru protejarea victimei violenței în familie, Elisaveta. Prin sentința Judecătoriei X din 04 martie 2020, Petru a fost condamnat pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 320¹ din Codul penal, pentru încălcarea ordonanței de protecție de eliberate în privința victimei violenței în familie, Elisaveta.

Prin hotărârea Judecătoriei X din 8 decembrie 2021, Petru a fost recunoscut vinovat și sancționat pentru comiterea contravenției prevăzute de art. 318¹ din Codul contravențional – încălcarea ordinului de restricție de urgență emis pentru protejarea victimei violenței în familie, Elisaveta.

În consecință, instanța de judecată a recunoscut-o pe Elisaveta vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal și, conform legii, i s-a aplicat pedeapsa sub formă de închisoare pe un termen de 12 (doisprezece) ani, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis pentru femei.

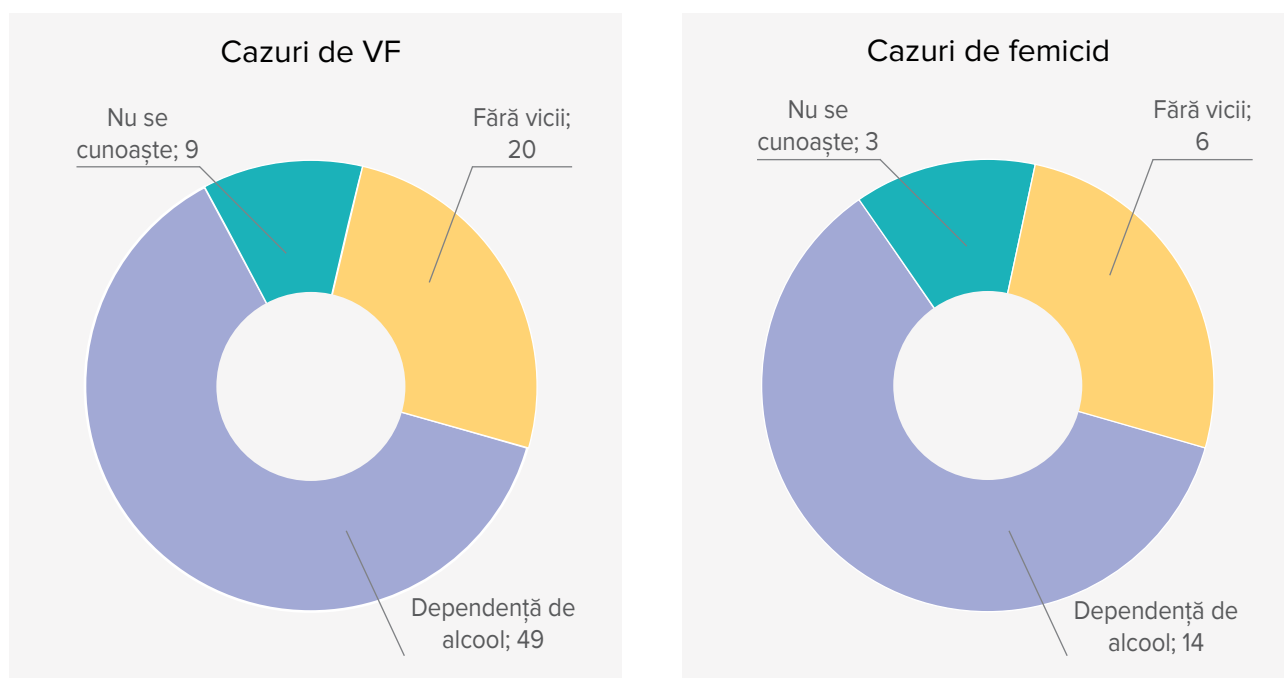
În cazul femicidului, dintre cele 23 de victime adulte, niciuna nu are antecedente penale, nu a fost anterior subiect al probațiunii și nu deține armă de foc.

Dintre cele **78 victime adulte 20 nu suferă de careva vicii**, 49 au fost dependente de alcool, iar în cazul a 9 victime nu se cunoaște despre prezența unor vicii (Figura 15). O victimă se afla la evidența medicului psihiatru, iar în cazul a 11 victime s-a indicat că nu se cunoaște dacă victima s-a aflat în evidența medicului psihiatru. 62 din victime ale VF nu s-au aflat la evidența medicului narcolog, în cazul altor 16 a fost indicat că nu se cunoaște dacă s-au aflat la evidență.

Totodată, doar 1/4 din victimele femicidului nu sufereau de careva vicii, în cazul a 3 victime nu se cunoaște despre prezența unor vicii, iar 14 au fost dependente de alcool. 18 din cele 23 de victime adulte ale femicidului, nu se aflau la evidența medicului psihiatru, iar în cazul a 5 victime ofițerii de poliție au indicat că nu cunosc dacă victima s-a aflat în evidența medicului psihiatru.

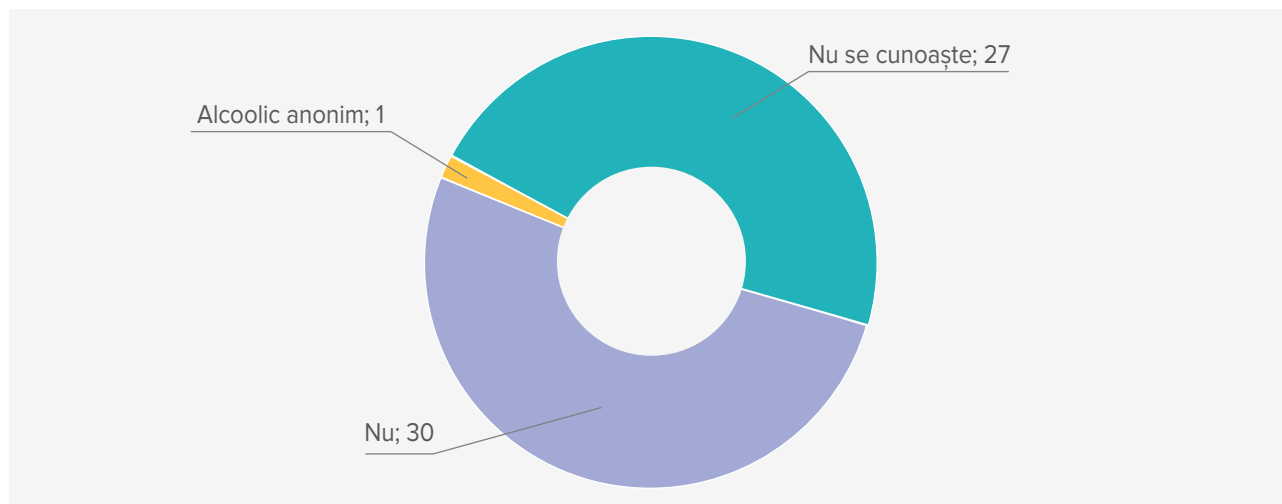
Astfel, putem constata că **deși mai mult de jumătate din victime, conform datelor înregistrate în formular, erau dependente de alcool, acestea nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști.**

Figura 14. Viciile de care suferă victimele

Dintre cele 49 victime care suferă de dependență de alcool și 9 victime despre care nu se cunoaște că ar suferi de careva vicii (în total sunt 58 de victime cu presupuse vicii), **niciuna n-a beneficiat de consiliere, tratament sau alt tip de asistență pentru abuzul de substanțe (Figura 15).**

Figura 15. Servicii de consiliere, tratament sau alt tip de asistență pentru abuzul de substanțe de care au beneficiat victimele (58 de victime adulte)

Analiza datelor reflectă că 3 victime adulte și-au abandonat familia, în cazul a 5 victime nu se cunoaște despre acest lucru, iar în cazul altor 70 a fost indicat că acestea nu și-au abandonat familia.¹⁰ Toate cele 3 victime care au recurs la abandonul familiei sunt din zone rurale, fiind născute în 1945, 1951, 1989, iar 2 dintre ele sunt dependente de alcool.

În cazul femicidului, o victimă adultă a recurs la abandonul familiei. Ea este din zonă rurală, s-a născut în 1945, suferă de dependență de alcool și a decedat în urma violenței din partea feciorului. Datele colectate nu indică dacă aceasta a fost anterior victimă a VF.

Cu referire la apartenența la un grup religios, analiza datelor arată că 54 de victime adulte nu au făcut parte dintr-un grup religios sau o altă organizație comunitară, iar în cazul altor 24 de victime a fost indicat că nu se cunoaște despre acest lucru.

În cazul a 3 victime (inclusiv victime-copii) a fost notat că ele au fost supuse anterior actelor de violență din partea altor persoane decât agresorul, însă doar într-o singură situație a fost precizată și forma de violență, fiind indicat că a fost vorba despre „violență fizică”, în alte 2 cazuri fiind specificat că nu se cunoaște în ce au constat actele de violență. **Nicio victimă dintre cele 3 supuse anterior actelor de violență din partea unei alte persoane decât agresorul n-a beneficiat de consiliere psihologică.**

Aceste date denotă o accesare limitată a serviciilor specializate destinate victimelor VF de către victime, dar și o rată scăzută de referire la astfel de servicii din partea specialiștilor. Stereotipurile și prejudecățile de gen ce vizează rolul femeii și al bărbatului în familie reprezintă un impediment în accesarea serviciilor specializate, alături de dezvoltarea insuficientă a acestor servicii la nivel local, în special în localitățile îndepărtate de orașele mari.

2.4. Profilul agresorilor

Vârsta agresorilor se înscrie în intervalul, 21 și 74 ani, marea parte a agresorilor sunt mai tineri ca victimele. Cel mai tânăr agresor este născut în anul 2001, iar cel mai în vârstă este din anul 1948 (comparativ cu anul nașterii 1936 în cazul celei mai în vârstă victimă). Media anului nașterii agresorilor este 1980 (1979 în cazul victimelor), mediana - 1984 (1979 în cazul victimelor), iar modulul este 1987 (1964 în cazul victimelor). Astfel, putem concluziona că majoritatea agresorilor sunt mai tineri ca victimele (48 agresori din 86).

¹⁰ Datele colectate au permis cunoașterea situației pentru 78 din cele 86 de victime. În cazul a 8 victime în formularele colectate lipsește informația dată.

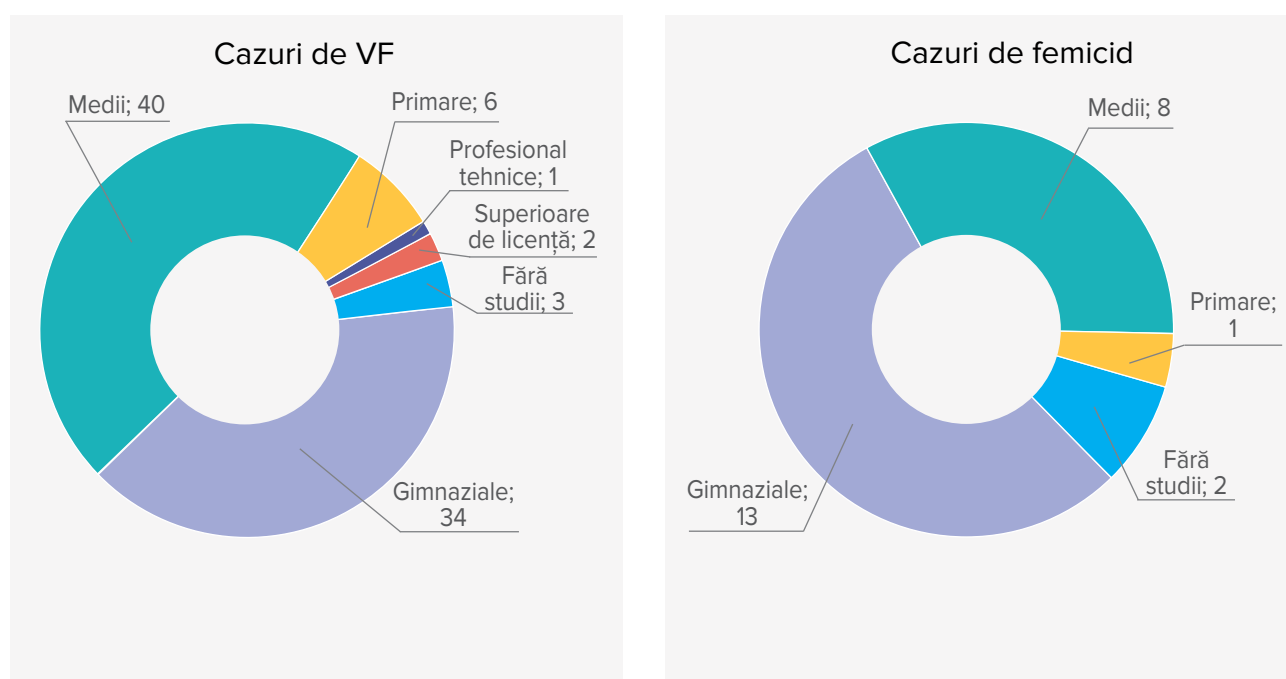
În cazurile de femicid cel mai tânăr agresor este născut în anul 1997, iar cel mai în vârstă este din 1948. Media anului nașterii agresorilor este 1978, mediana – 1983. Totodată 11 agresori sunt mai tineri ca victimele, 1 agresor este născut în același an cu victima, iar alți 12 agresori sunt mai în vârstă ca victima.

Cât privește reședința agresorului, rezultatele cercetării arată că **75 dintre agresori au domiciliul în aceeași localitate în care s-a produs fapta de VF**, iar 11 locuiesc în altă localitate. În cazurile de femicid, 21 dintre agresori au domiciliul în aceeași localitate în care s-a produs fapta de VF, iar 3 locuiesc în altă localitate.

Din punctul de vedere al etniei, analiza denotă că 82 agresori sunt de etnie moldoveni, 2 sunt de etnie ucraineni, iar alți 2 agresori dețin cetățenia altor state (Federația Rusă și Liban).

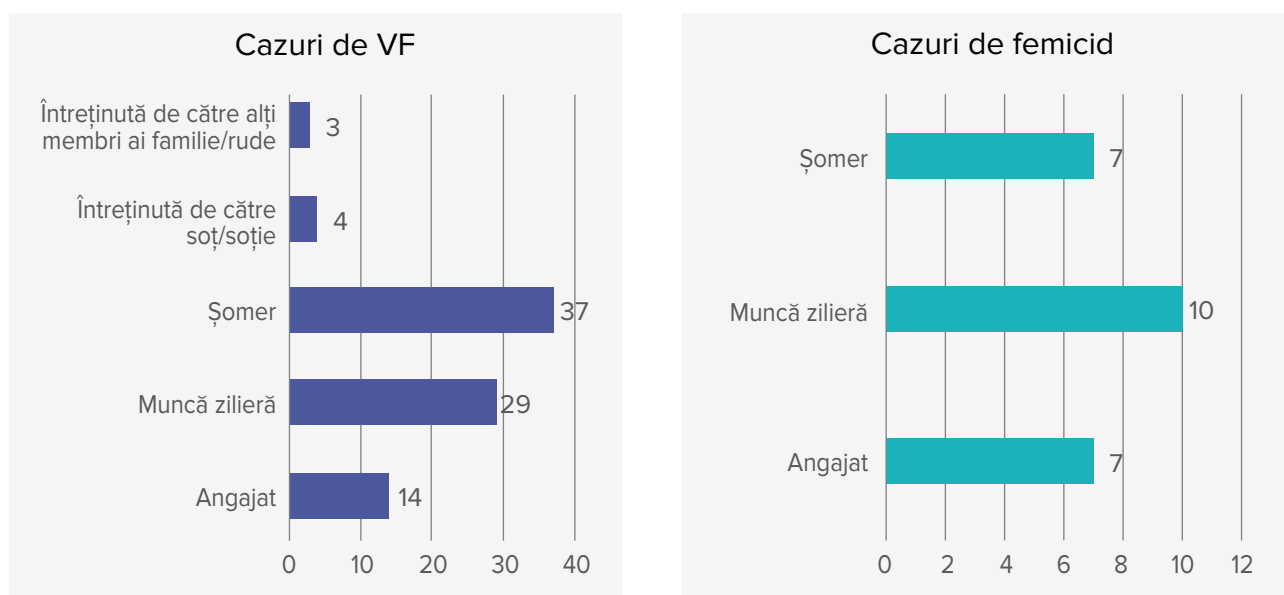
Majoritatea agresorilor au studii medii sau gimnaziale, însă se atestă și agresori fără studii sau doar cu studii primare (Figura 16).

Figura 16. Nivelul de educație al agresorilor

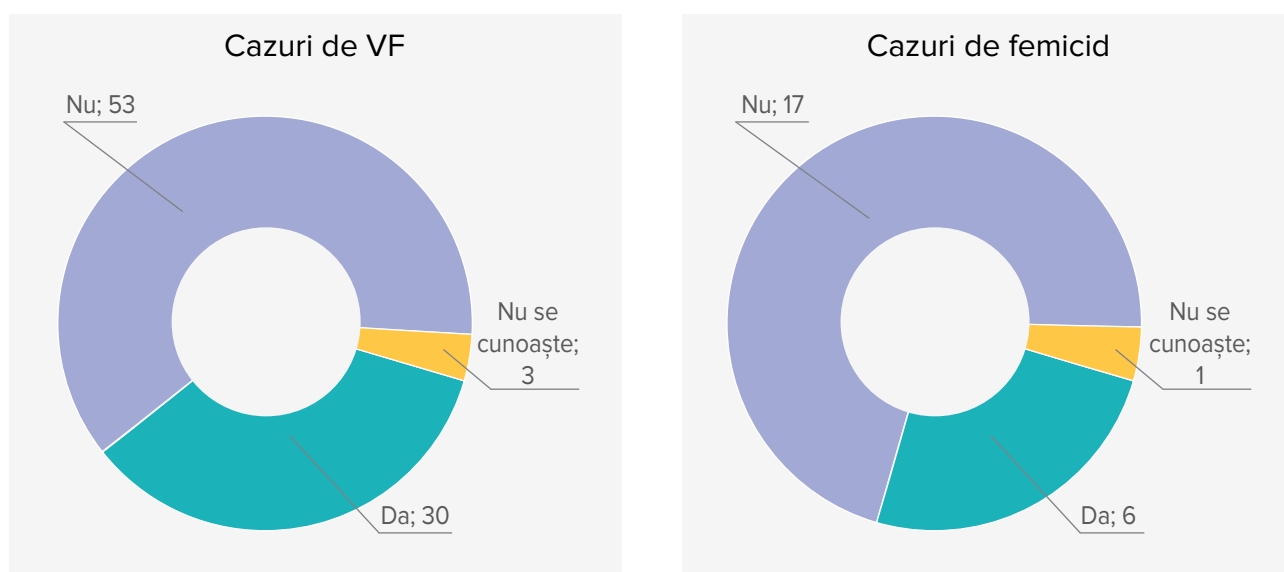
Cea mai mare parte a agresorilor își câștigă existența din munca de zilieri/zilieră sau sunt șomeri/șomere. (Figura 17). Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor încadrați în câmpul muncii este puțin mai mare. Însă în același timp, **numărul șomerilor printre agresori este mai mare decât printre victime.**

Figura 17. Sursa de venit

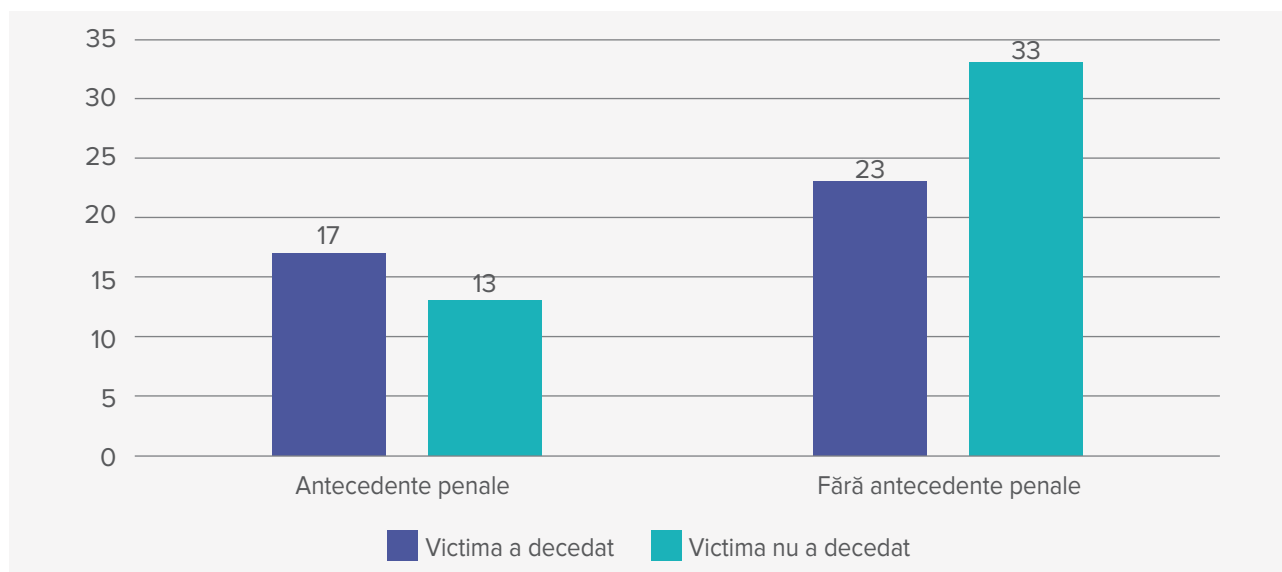
Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor care au persoane la întreținere este mai mare: 30 agresori versus 18 victime (Figura 18). În cazurile de fomicid, 6 din 24 de agresori au persoane la întreținere.

Figura 18. Prezența persoanelor la întreținere în rândul agresorilor

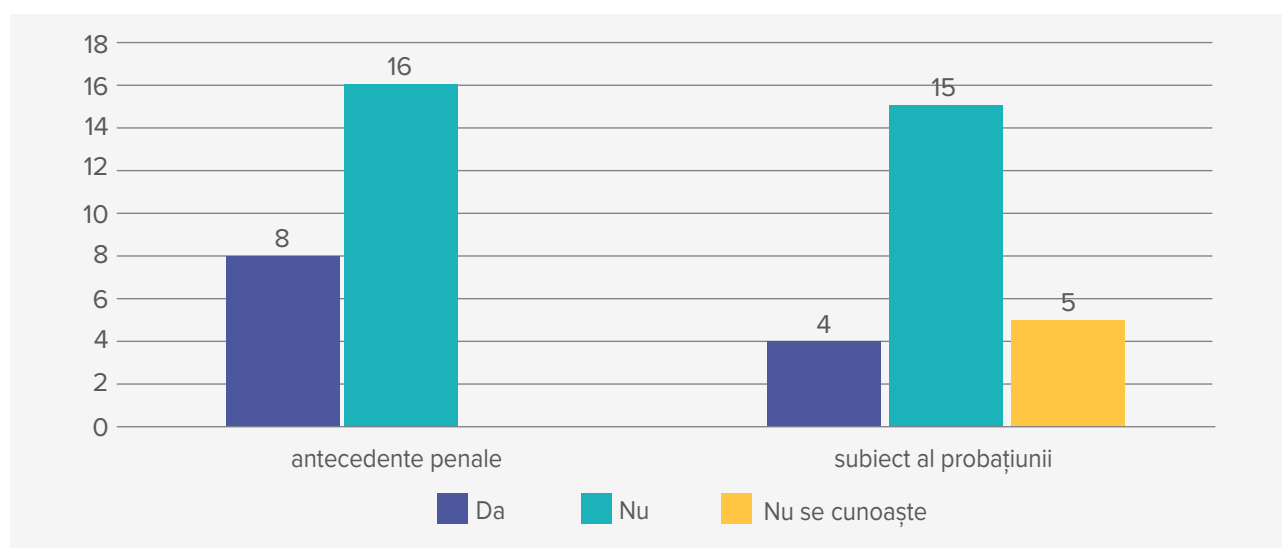
Îngrijorător este faptul că **30 de agresori au antecedente penale** (comparativ cu 8 victime cu antecedente penale). **Acești 30 agresori cu antecedente penale sunt responsabili pentru 17 din cazurile de deces ale victimelor din totalul de 40 de decese** (Figura 19). Dintre cei 78 de agresori, 8 au fost anterior subiect al probațiunii, 52 – nu au fost, iar în cazul a 26 a fost indicat că nu se cunoaște. Un agresor deținea armă de foc, ilegal.

Figura 19. Corelarea antecedentelor penale în rândul agresorilor cu decesul victimei ca rezultat al agresiunii

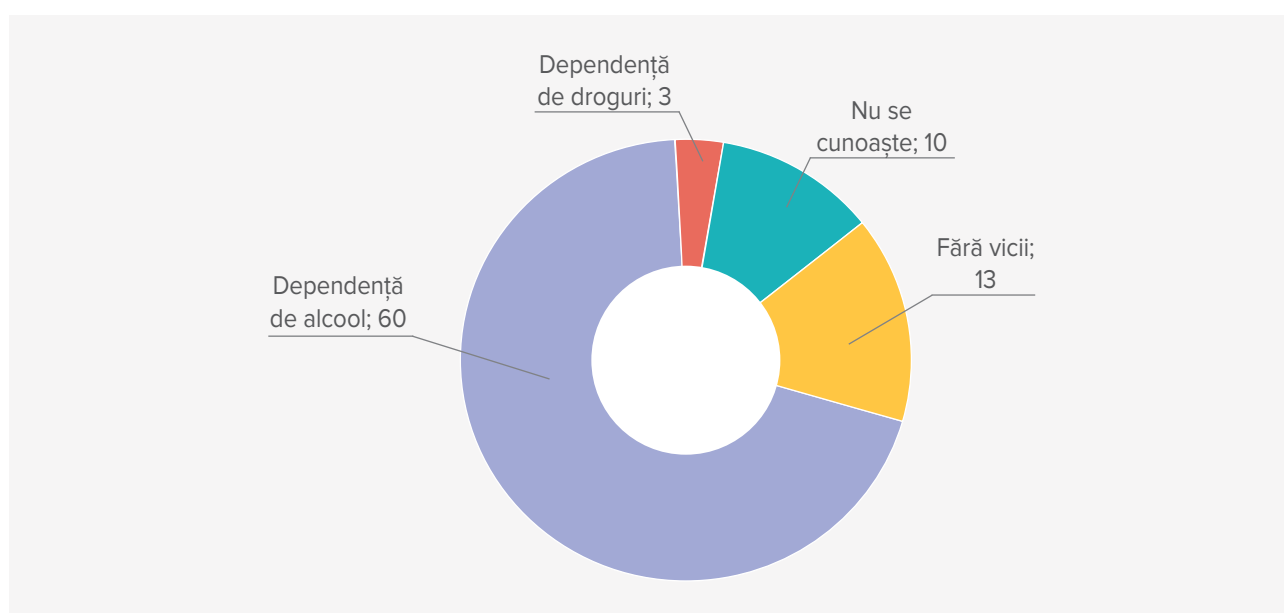
În cazurile de femicid mai mult de 1/3 dintre agresori au antecedente penale, iar 1/6 au fost subiect al probațiunii. (Figura 20). Aceste date ne demonstrează pe de o parte că pedepsele aplicate agresorilor familiali nu-i descurajează să comită acte de violență în familie și, în multe cazuri, aceștia recidivează, săvârșind fapte care se soldează cu decese. Pe de altă parte datele studiului au arătat că, reieșind din nevoile criminogene și riscurile identificate, este necesar de implicat agresorii în programe specializate atât pe întreg parcursul executării pedepsei penale, cât și după eliberare din detenție, pentru a reduce infracțiunile și comportamentele respective. În consecință, în situația actuală, agresorii familiali se bucură de impunitate sau le sunt aplicate pedepse care nu sunt în măsură să le schimbe comportamentul.

Figura 20. Antecedentele penale și calitatea de subiect al probațiunii în rândul agresorilor în cazurile de femicid

Dependența de alcool este viciul de care suferă mai mult de jumătate dintre agresori. Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor care au careva vicii este mai mare: 60 sunt dependenți de alcool, 3 suferă de dependenți de droguri, doar în cazul a 13 agresori fiind indicat că nu se cunoaște situația la capitolul respectiv (Figura 21). 3 agresori se află la evidența medicului psihiatru, iar în cazul a 5 agresori s-a specificat că nu se cunoaște dacă ei s-au aflat la evidența medicului psihiatru. La evidența medicului narcolog s-au aflat 7 agresori, totodată în cazul altor 6 a fost precizat că nu se cunoaște dacă aceștia s-au aflat la evidență. Astfel, putem constata că **deși mai bine de 2/3 dintre agresori, conform datelor înregistrate în formular, sufereau de careva vicii, aceștia nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști.**

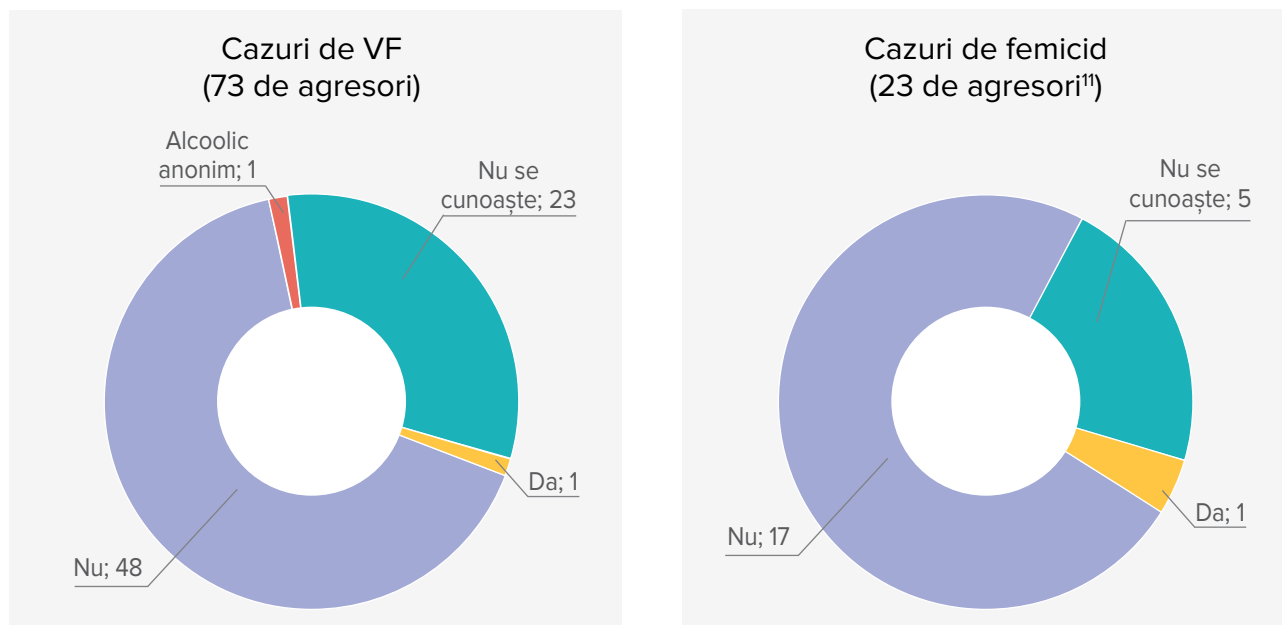
Figura 21. Viciile de care suferă agresorii

Rezultatele cercetării atestă că rata agresorilor care suferă de alcoolism este mare și în cazurile de femicid, iar inaccesibilitatea serviciilor de dezalcoolizare pentru agresorii dependenți de alcool prezintă un risc sporit de femicid. Doar în cazul unui agresor a fost indicat că nu are careva vicii, iar în cazul altuia a fost specificat că acest lucru nu se cunoaște. Alți 22 de agresori sunt dependenți de alcool, însă niciunul dintre aceștia nu se afla la evidența medicului psihiatru sau medicului narcolog. Astfel, putem constata că **deși aproape toți agresorii, conform datelor înregistrate, erau dependenți de alcool, aceștia nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști.**

Mai mult, **dintre cei 73 de agresori cu vicii** (sau despre care nu se cunoaște că ar suferi de careva vicii) **doar unul a beneficiat de consiliere, tratament sau alt tip de asistență pentru abuzul de substanțe** (Figura 23). Totodată, în cazurile de femicid un singur agresor a beneficiat de consiliere, tratament sau alt tip de asistență pentru abuzul de substanțe (Figura 22).

Figura 22. Servicii de consiliere, tratament sau alt tip de asistență pentru abuzul de substanțe de care au beneficiat agresorii

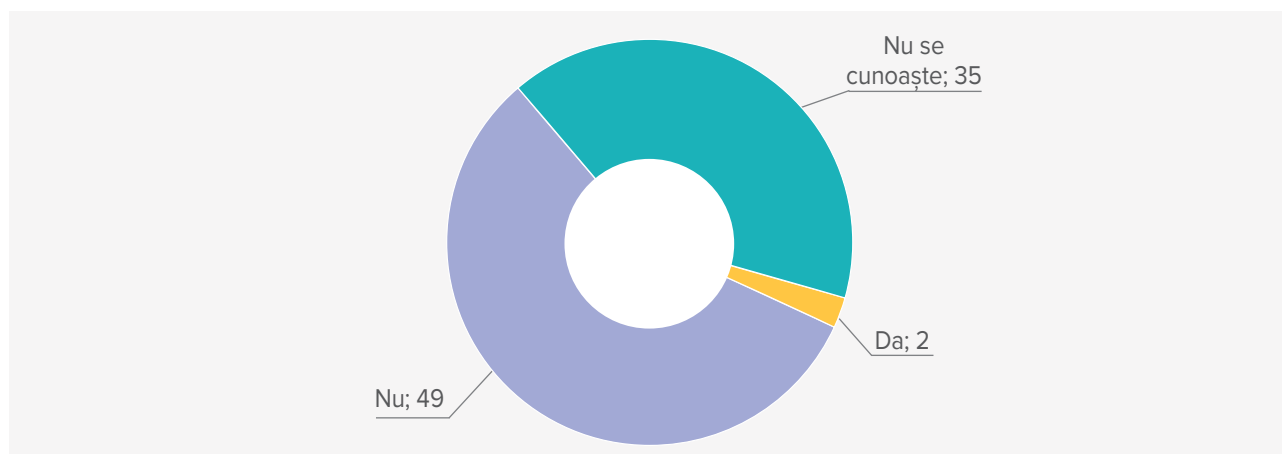
În cazul a 3 agresori este indicat că aceștia au avut tentative de suicid, 60 nu au avut, iar în cazul a 13 agresori nu se cunoaște despre acest lucru.

Un agresor și-a abandonat familia (provine din zonă rurală, este născut în anul 1983, suferă de dependență de alcool), în cazul a 23 de agresori nu se cunoaște despre astfel de detalii, iar cu referire la alți 62 de agresori în formular a fost notat că ei nu și-au abandonat familia.

În partea ce ține de apartenența la un grup religios, analiza datelor arată că 54 de agresori nu au aparținut vreunui grup religios sau altei organizații comunitare, iar în cazul altor 32 a fost indicat că nu se cunoaște despre acest lucru.

Cu referire la 2 agresori a fost precizat că ei au fost supuși anterior actelor de violență din partea altor persoane decât victima (1 caz de abuz din partea concubinului în anul 2021 și un caz documentat de viol). În cazul a 35 de agresori în formular era scris că nu se cunoaște dacă aceștia au fost supuși anterior actelor de violență din partea altor persoane decât victima (Figura 23). Niciunul din cei 2 agresori supuși anterior actelor de violență din partea unei alte persoane decât victima nu a beneficiat de consiliere psihologică.

Figura 23. Agresori supuși anterior actelor de violență din partea altor persoane decât victima

¹¹ Agresori fără vicii

2.5. Autoritățile implicate în examinarea cazurilor

Datele unor studii anterioare atestă că cazurile de VF și cele de femicid nu sunt ceva izolat. Situațiile de VF și cele de femicid analizate atestă că astfel de cazuri nu se produc ca rezultat al unui incident izolat și nici a unui singur factor de risc. De obicei, există mai multe indicii care semnalează riscul, dar acestea sunt ignorate de victime, rude și prietenii apropiați victimei, membrii comunității.¹²

Unul din factorii de risc asociați femicidul în Republica Moldova este **prezența violenței fizice, de lungă durată, asociată cu alte forme de violență, inclusiv cu amenințări de omor**. Victimele violenței nu apelează după ajutor la organele de ordine publică, cele de drept sau de protecție socială încercând să ascundă violența.

Victimelor le este rușine să ceară ajutor, mai ales dacă au trăit împreună în agresorul o perioadă lungă de timp și violența a fost percepută ca o normalitate (studiul de caz 3). Uneori, femeile ascund și anumite vicii ale soțului, mai mult, încep și chiar ele să facă abuz de alcool. Ele nu înțeleg și nici nu-și pot imagina că aceste acțiuni, în circumstanțe agravante, le pun propria viață în pericol.

STUDIUL DE CAZ 3. Tăinuirea violenței de lungă durată

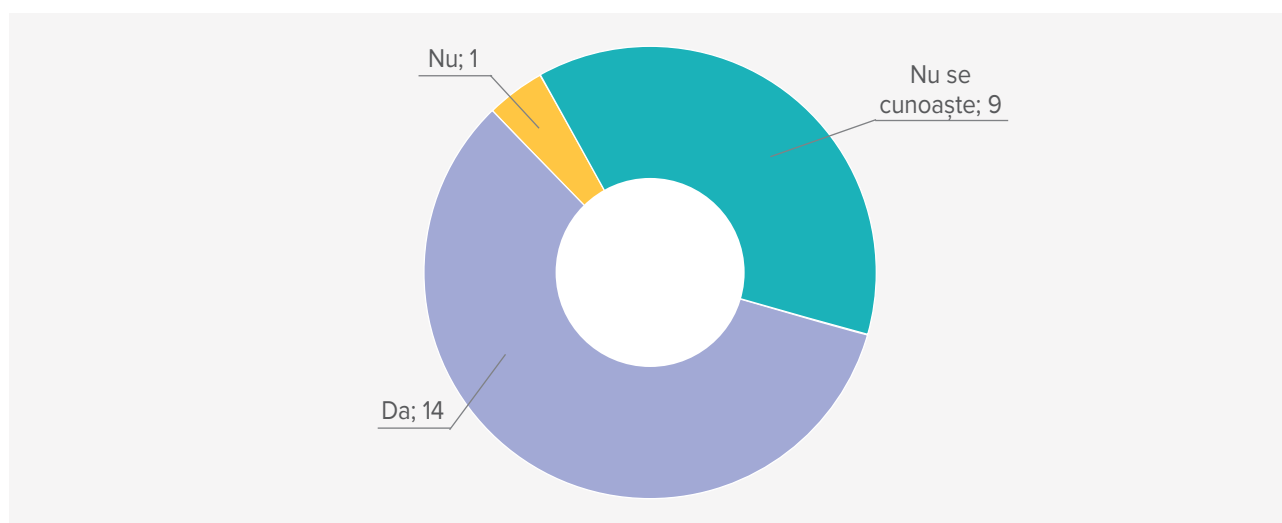
Ioana a locuit în concubinaj cu Gelu aproximativ 10 ani. Consătenii și vecinii ce au făcut depoziii în cadrul examinării cauzei au declarat că Ioana și Gelu se certau foarte des, din gospodăria lor se auzeau mereu strigăte. Periodic consătenii o vedeau pe Ioana prin sat cu echimoze pe față și zgârieturi pe suprafața corpului, dar la comentariile lor răspundea că a căzut. La întrebarea dacă Gelu a agresat-o fizic ea nu recunoștea, însă în glumă spunea dacă o lovește înseamnă că o iubește. Totuși când Ioana mai consuma ceva alcool, atunci se plângea și recunoștea că era agresată fizic de către concubin. Deși cunoșteau despre actele de violență în familie, nicio persoană din comunitate nu a sesizat autoritățile, la fel, cazul Ioanei nu a fost referit către serviciul de asistență socială. La data de 14.07.2022, în jurul orei 01.00, Gelu s-a dus la o vecină pe care a rugat-o să vină la ei deoarece concubina lui, Ioana, nu reacționează la nimic. Fiind întrebat de vecină ce s-a întâmplat, Gelu a răspuns că ei au venit acasă, Ioana s-a culcat după care nu s-a mai trezit. Vecina imediat s-a dus la ei acasă unde a găsit-o pe Ioana întinsă în pat. Pe față, sub ochiul drept a Ioanei, dânsa a observat o echimoză proaspătă. La fel, a mai depistat zgârieturi pe suprafața mâinilor și a picioarelor. Văzând că Ioana nu reacționează la cuvinte, vecina a apelat la serviciul 112. Vecina l-a întrebat pe Gelu ce s-a întâmplat totuși, el a spus că Ioana a consumat băuturi alcoolice, după care, aflându-se în stare de ebrietate, a căzut jos. Peste aproximativ 10 zile vecina a aflat că Ioana a decedat în spital.

Instanța l-a recunoscut pe Gelu vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (4) din Codul penal și i-a stabilit pedeapsă cu închisoare pe un termen de 8 (opt) ani cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis.

Datele colectate de Comisie atestă că 14 din 24 de victime ale femicidului au fost supuse anterior actelor de violență în familie, în alte 9 cazuri ofițerii de poliție au notat că despre acest lucru nu se cunoaște nimic. (Figura 24)

¹² CDF (2021) *Studiu național de analiză a cazurilor de femicid*, Țurcan-Donțu A., Cheianu Andrei D., p.29.

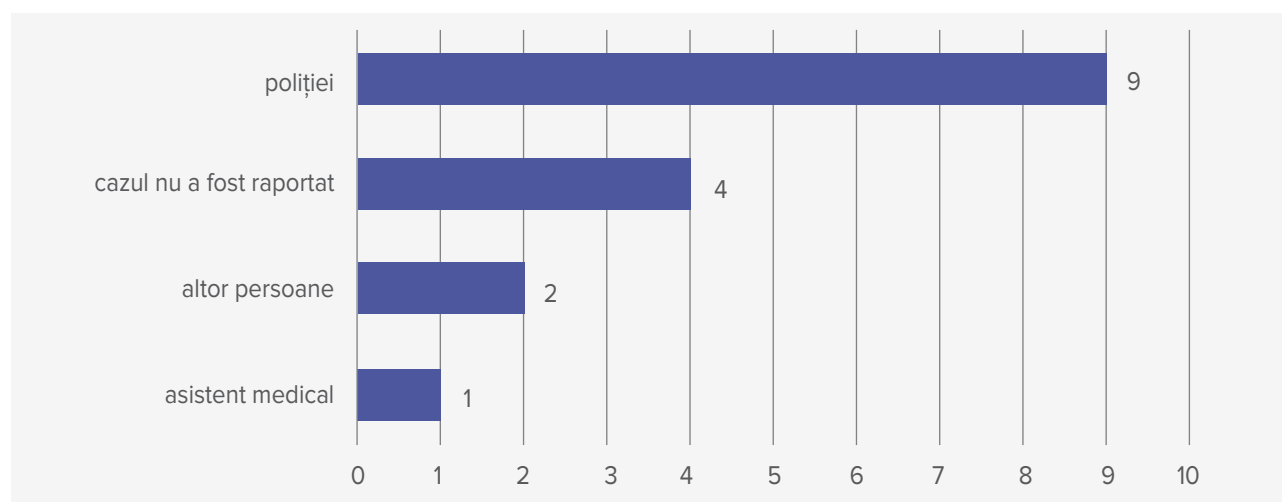
Figura 24. Victima a fost supusă anterior actelor de violență în familie

Din cele 14 de cazuri în care se cunoaște că victima a fost supusă anterior actelor de violență, 4 nu au fost raportate, iar în celelalte 10 situația a fost raportată la mai mulți actori. Cel mai des, cazurile de violență în familie au fost raportate organelor de poliție (Figura 25).

Cel mai frecvent, victimele au raportat câte o singură dată situația de violență în familie. **Există, totuși, o situație când cazurile anterioare de violență în familie au fost raportate de 6 ori și alte 2 situații când acestea au fost raportate de câte 3 ori.**

Figura 25. Raportarea de către victimă a cazului anterior de violență în familie

Din totalul celor 14 cazuri de femucid în care se cunoaște că victima a fost supusă anterior actelor de violență în familie, doar în unul cu situația respectivă era la curent echipa multidisciplinară din comunitate. Ofițerii de poliție au indicat următoarele despre implicarea echipei multidisciplinare: (i) a fost întocmit planul individual de asistență a familiei care cuprinde vizite de monitorizare la domiciliu, (ii) a fost emisă o dispoziție de instituire a monitorizării asupra copiilor aflați în situație de risc, (iii) există un acord de colaborare cu familia, inclusiv evaluarea condițiilor de trai, cu recomandarea de redresare a situației, și oferirea surselor de ajutor (produse alimentare etc.).

Din totalul celor 10 cazuri în care se cunoaște că victima a fost supusă anterior actelor de violență și care au fost raportate autorităților, în 5 cazuri au fost aplicate măsuri de protecție.

În cazurile analizate de Comisie, **la momentul comiterii infracțiunii de femicid, doar în privința a 2 victime erau aplicate măsuri de protecție, fără a fi impusă monitorizarea electronică.** În ambele cazuri măsura instituită era ordinul de restricție de urgență (ORU) prevăzută pentru o perioadă de la 5 la 10 zile. În ambele cazuri agresorul a încălcat restricțiile stabilite prin ORU și a comis infracțiunea care s-a soldat cu decesul victimei. Chiar dacă în datele publicate de Inspectoratul Național de Probațiune se susține că prin introducerea monitorizării electronice s-a redus numărul ordonanțelor de protecție de urgență încălcate, **nerespectarea/încălcarea de către agresori a ordonanțelor de protecție de urgență rămâne în continuare pentru victimă un factor de risc de letalitate.**

Lipsa de intervenție și de protecție a victimei poate determina situația când aceasta este acuzată de omor (studiul de caz 4). Un astfel de caz a fost examinat de Comisie și arată că lacunele în acordarea protecției victimei, dar și pedepsele prea blânde aplicate agresorului au generat situația când femeia care a fost victima violenței în familie a omorât într-un final agresorul.

STUDIU DE CAZ 4. Pedepsele prea blânde aplicate agresorului au generat situația când femeia care a fost victima violenței în familie a omorât într-un final agresorul

Victoria și Pavel locuiesc împreună de aproximativ 3 ani, însă nu sunt căsătoriți, doar concubinează. Pavel o bătea des pe Victoria, adică aplica forța fizică față de ea. Femeia a apelat la organele de drept, dar pedepsele aplicate nu l-au disciplinat pe Pavel.

Victoria a fost învinuită că, la data de 13 ianuarie 2022, aproximativ la orele 16.00, aflându-se la domiciliul comun concubinul Pavel cu care, conform art. 133¹ din Codul penal sunt membri de familie, în urma unui conflict spontan i-a aplicat bărbatului o lovitură cu un cuțit de bucătărie în regiunea pieptului din partea stânga. În urma loviturii, așa cum se arată în raportul de expertiză judiciară, victimei i-au fost cauzate leziuni corporale sub formă de: plagă înțepat-tăiată cu lezarea pericardului, lobului superior al pulmonului stâng, hemoragii în țesuturile moi adiacente provocate cu un obiect ascuțit-tăietor. Leziunile respective se califică ca leziuni corporale grave periculoase pentru viață, iar în urma lor, la data de 31 ianuarie 2022, a survenit decesul lui Pavel.

În cadrul ședinței de judecată Victoria a declarat că în ziua când a avut loc infracțiunea, concubinul său a cerut băuturi spirtoase și intenționa să fumeze în bucătărie, ea însă i-a reproșat că nu e voie, atunci Pavel a lovit-o cu mâna stângă la ochi, iar cu palma la buze, și a apucat-o de păr. În acel moment, femeia era cu mâna pe masă, iar pe masă era un cuțit de bucătărie, ea l-a luat și îl ținea în față. Pavel fiind beat, se clătina, astfel că cuțitul i-a penetrat toracele în regiunea inimii. Atunci bărbatul a ieșit din bucătărie, a făcut un pas spre ușă, s-a dus la baie, a revenit și a căzut la podea, pe spate. Victoria a chemat vecina și ultima i-a dat telefon la Serviciul 112. La fața locului au sosit ambulanța și poliția, iar Victoria a rugat să-l salveze pe Pavel, căci el era încă viu. Victoria a menționat că nu l-a înjunghiat intenționat pe Pavel, de fapt, nu a avut intenția de a-l omorî.

Victoria a mai relatat că în familia lor certurile se întâmplau des, Pavel era foarte agresiv, o bătea, consuma alcool. De 7 ori a apelat la poliție, însă el permanent scăpa cu pedeapsă sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității.

Prin Sentința din 01.04.2022, Judecătoria X, sediul Y a recunoscut-o pe Victoria vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (4) din Cod penal și i s-a aplicat acesteia pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de 8 (opt) ani cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis pentru femei.

Datele cercetării atestă că cazurile de femicid au unele paternuri similare. Multe cazuri s-au produs în împrejurări asemănătoare, fiind determinate de factori similari. Respectiv, aceste date evidențiază că cazurile de femicid pot fi prevenite prin intervenția promptă și responsabilă a autorităților. Implicarea autorităților vizează atât evaluarea riscului de letalitate, cât și facilitarea aplicării măsurilor de protecție față de victimă.

Eșecul instituțiilor de stat în asigurarea securității victimelor este foarte bine elucidat de studiul de caz 5. În unele din situațiile analizate s-a constatat că, deși victimele au solicitat suport de la instituțiile de stat, în puține cazuri li s-a oferit suport sub formă de ordin de restricție de urgență și ordonanță de protecție. Mai mult, chiar dacă suportul a fost acordat, acesta totuși n-a fost suficient pentru a preîntâmpina cazul de femicid.

STUDIUL DE CAZ 5. Inconsecvența autorităților în protecția victimei

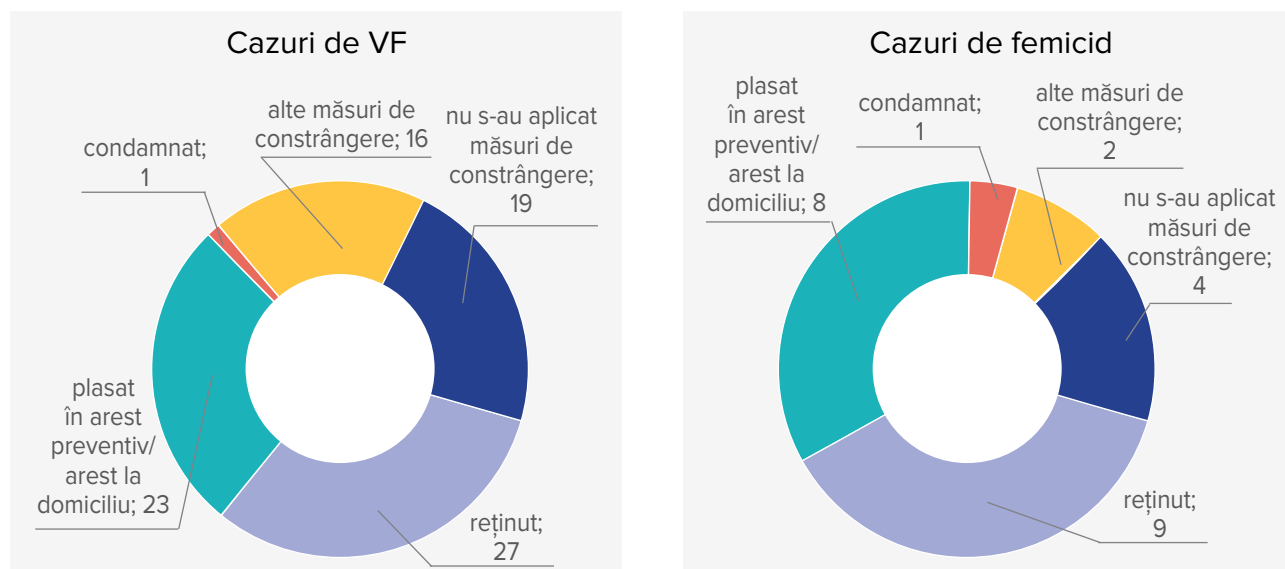
Claudia locuia împreună cu fiul său adult. Pentru a se proteja de actele de violență din partea lui, femeia a depus o plângere la poliție și a solicitat protecție. În privința Claudiei a fost emis ORU pentru o perioadă de 5 zile, pe care fiul ei l-a încălcat. După expirarea termenului ORU, agresorul a revenit acasă, iar o zi mai târziu, deținând ilegal o armă de model necunoscut, a efectuat o împușcătură în direcția mamei sale, cauzându-i leziuni corporale în urma cărora femeia a decedat pe loc."

2.6. Măsurile preventive și pedepsele aplicate

În cazurile de VF, marea majoritate a agresorilor au fost plasați în arest preventiv la etapa urmăririi penale și judecării cauzei (Figura 26). **În 1/3 din cazuri agresorul a fost reținut, în alte aproape 1/3 din cazuri acesta a fost plasat în arest preventiv/arest la domiciliu**, în 16 cazuri s-au aplicat interdicția de părăsire a localității sau alte măsuri, iar în 19 cazuri nu s-au aplicat nici un fel de măsuri de constrângere (Figura 26). Și în cazurile de femicid marea majoritate a agresorilor au fost plasați în arest preventiv la etapa urmăririi penale și judecării cauzei, însă în 1/6 din cazuri față de agresor nu s-au aplicat niciun fel de măsuri de constrângere (în 2 cazuri din motiv că agresorul s-a sinucis după comiterea faptei) (Figura 26).

Printre motivele neaplicării măsurilor de constrângere au fost indicate: (i) prezența copiilor minori, (ii) decesul agresorului, (iii) s-a constatat un risc prea scăzut pentru a aplica măsuri de constrângere, (iiii) agresorul a fost internat la spital etc.

Figura 26. Măsurile de constrângere aplicate față de agresor

Este de remarcat că în 4 cazuri soldate cu decesul victimei nu au fost aplicate măsuri de constrângere. Cazurile sunt specifice, fiind determinate de anumite circumstanțe deosebite care exclud pericole ce ar impune aplicarea măsurilor de constrângere, și anume: înec al copilului în timp ce făcea baie cu mama, caz care a avut loc înainte de anul 2022 etc. (Tabelul 3).

Tabelul 3. Măsurile de constrângere aplicate față de agresor

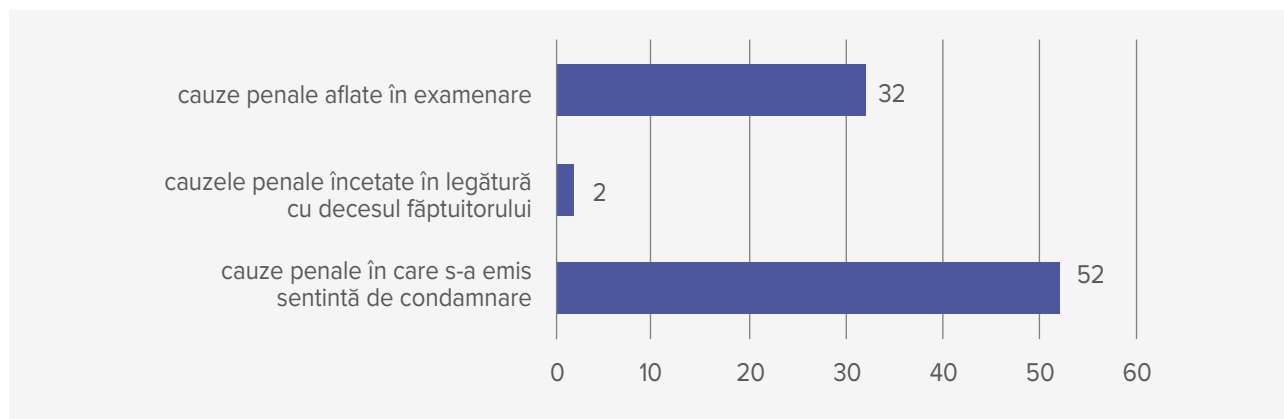
	Decesul victimei	Vătămări grave
reținut	18	9
plasat în arest preventiv/arest la domiciliu	15	8
condamnat	1	0
alte măsuri de constrângere	2	14
nu s-au aplicat măsuri de constrângere	4	15
Total	40	46

PRACTICA JUDICIARĂ ÎN CAZURILE JURIDICO-PENALE EXAMINATE DE COMISIE ÎN ANUL 2022

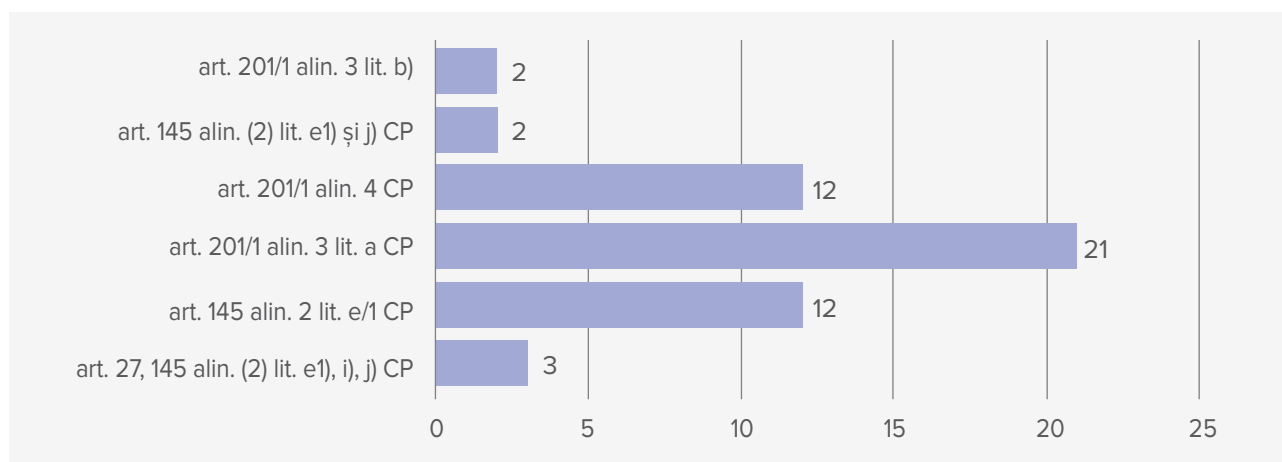
În urma analizei sentințelor s-a constatat că din cele **86 de cauze penale** examinate de Comisie, în **52** din cauze până la sfârșitul anului 2022 a fost emisă o sentință de condamnare, în **2** din cauze au fost emise ordonanțe de încetare a procesului penal în legătură cu decesul făptuitorului, iar **32** de cauze se află în proces de examinare (Figura 27).

Figura 27. Termenul de examinare a cauzelor penale ce fac obiectul de cercetare a Comisiei

Analiza celor **52 de cauze penale** în baza sentințelor/deciziilor publicate în baza de date a instanțelor judecătorești atestă că cele mai multe, un număr de **21 de cauze penale**, în care s-au pronunțat sentințe, au fost calificate în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal, un număr mai mic au fost calificate în baza art. 201¹ alin. (4) din Codul penal și art. 145 alin. (2) lit. e') din Codul penal (Figura 28).

Figura 28. Calificarea infracțiunilor în cele 52 de sentințe/decizii, persoane

Pe parcursul efectuării urmăririi penale și examinării în instanța de judecată, din cele **86** de cauze penale analizate **2 au fost recalificate**. Este îngrijorător faptul că într-un caz examinat instanța de judecată a dispus încetarea procesului penal intentat în baza art. 27, art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal cu tragerea la răspunderea contravențională (studiul de caz 6). Acest precedent este periculos din motiv că poate spori riscul de supunere repetată a victimei la acte de violență și diminuează încrederea victimei în justiție, deoarece pedeapsa aplicată agresorului nu este descurajantă.

STUDIU DE CAZ 6. Încetarea procesului penal în baza art. 27, art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal cu tragerea la răspunderea contravențională

Grigore a fost pus sub acuzare pentru faptul, că fiind în concubinaj cu Maria, cu care, potrivit art. 133¹ lit. a) din Codul penal sunt membri de familie, la data de 24 mai 2022, aproximativ la orele 22:00, aflându-se la domiciliul acesteia, acționând intenționat, din motive de răzbunare (pentru că Maria i-a cerut să părăsească locuința și să locuiască separat) și cu scopul de a-i lua viața, i-a aplicat femeii multiple lovituri cu pumnii în regiunea capului, după care cu mâna a sugrumat-o până când ea a fost pe punctul să-și piardă cunoștința. Prin acțiunile sale, Grigore i-a cauzat Mariei, conform raportului de expertiză judiciară, echimoză în regiunea gâtului și pe buza inferioară a gurii. Leziunile au fost produse prin acțiunea traumatică a unui obiect contondent dur, posibil și în urma comprimării gâtului cu degetele mâinii. Pentru a-i opri acțiunile, a intervenit fiica minoră a victimei, Varvara, anul nașterii 2007, astfel că dânsul nu și-a realizat intenția până la capăt.

Acțiunile lui Grigore au fost calificate de către organul de urmărire penală în temeiul art. 27, 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal, după indicii calificativi – tentativă de omor, adică omorul intenționat săvârșit asupra unui membru de familie, care, din cauze independente de voința făptuitorului, nu și-a produs efectul.

În ședința de judecată Grigore nu și-a recunoscut vina pentru cele încriminate. El a declarat că la data de 24 mai 2022, pe la orele 16.00, a ieșit cu Maria afară la șopron și s-au apucat de dezghiocat porumb. Grigore a accesat telefonul și a inclus muzică, însă Maria i-a reproșat, zicându-i ori să lucreze, ori să se joace în telefon. Grigore i-a replicat printr-un cuvânt urât, ceea ce a provocat supărarea Mariei. Seara, pe la orele 21.00, concubinii au urcat în apartament, Maria însă nu-i vorbea. Enervat, bărbatul s-a dus la ea și a întrebat-o de ce nu vrea să-i vorbească. Atunci Maria i-a răspuns că s-a supărat din cauza că el a ridicat vocea la dânsa. Enervându-se și mai mult, Grigore a tras-o pe Maria puțin de păr. Maria era așezată pe pat, Grigore a apucat-o cu mâna stângă de păr și cu dreapta a împins-o de gât.

În acel moment în cameră a intrat fata și le-a spus să se liniștească, cerându-i totodată lui Grigore să iasă din casă. În ședința de judecată Grigore a recunoscut că a pus mâna pe cablul de la calculator, însă n-a avut intenția s-o sugrume pe Maria.

În ședința de judecată, Maria a cerut judecătorului să nu-l pedepsească aspru pe Grigore că ei deja sunt în relații bune. Fiica minoră care a fost martoră la cele întâmplate și-a schimbat declarațiile. Varvara a spus că a văzut cum mama și concubinul ei s-au retras în camera lor, iar la un moment dat ea a auzit că acolo se discută pe un ton mai ridicat. Minora a mers să afle ce se întâmplă și a văzut cum Grigore a apucat-o pe mama de păr și de gât și a împins-o în pat. Atunci Varvara i-a spus lui Grigore să se calmeze. Jos era un cablu de la calculator pe care l-a luat în mână ca mama să n-o sune pe bunica. Speriată, Varvara s-a pus în fața mamei și i-a cerut lui Grigore să iasă afară să se calmeze, iar peste vreo 5 minute el a plecat.

Prin sentința din 19.10.2022, Judecătoria Hîncești a dispus încetarea procesul penal intentat în baza art. 27, art. 145 alin. (2) lit. e¹) din Codul penal, cu tragerea la răspunderea contravențională. Totodată, Grigore a fost recunoscut vinovat de săvârșirea contravenției prevăzute de art. 78¹ din Codul contravențional și, în temeiul normei menționate, i s-a stabilit sancțiunea cu arest contravențional pentru 15 (cincisprezece) zile. În temeiul art. 188 alin. (5) din Codul de procedură penală, Grigore a fost liberat de executarea pedepsei stabilite prin sentința emisă pedeapsa considerându-se executată.

În timp ce sentința a fost contestată la Curtea de Apel, Grigore a mai comis un act de violență în familie care din nou a fost calificat în baza art. 78¹ din Codul contravențional, iar la 23.02.23 a fost emisă ordonanță de protecție în privința Mariei.

Analiza sentințelor atestă că atunci când se investighează faptele de femicid, organul de urmărire penală nu acordă o atenție sporită investigării istoricului violenței de gen și a violenței în familie suportate de victimă, or femicidul este, adesea, punctul culminant al violenței sistematice și ciclice pe care femeile o experimentează înainte de fi omorâte.

În calitate de motiv pentru comiterea infracțiunii cel mai frecvent sunt conflictele verbale și gelozia. Analiza sentințelor arată că majoritatea agresorilor își justifică acțiunile violente prin faptul că victima i-ar fi provocat. În încercarea de a obține pentru agresor o pedeapsă mai blândă, în mare parte și apărătorii inculpaților își construiesc strategia de apărare pe faptul că victima l-ar fi provocat pe agresor prin inițierea conflictelor verbale sau că inculpatul ar fi încercat s-o disciplineze pentru că aceasta a consumat alcool. Respectivul constatări denotă prezența prejudecăților și stereotipurilor care sunt niște obstacole pentru tragerea la răspundere a agresorilor care au comis acte de violență în familie. Este de asemenea de remarcat că **în nici unul din cazurile de femicid examinate organul de urmărire penală și instanțele de judecată nu au identificat și motivul de gen. Aceasta atestă o lacună în cunoașterea specificului cazurilor de femicid.**

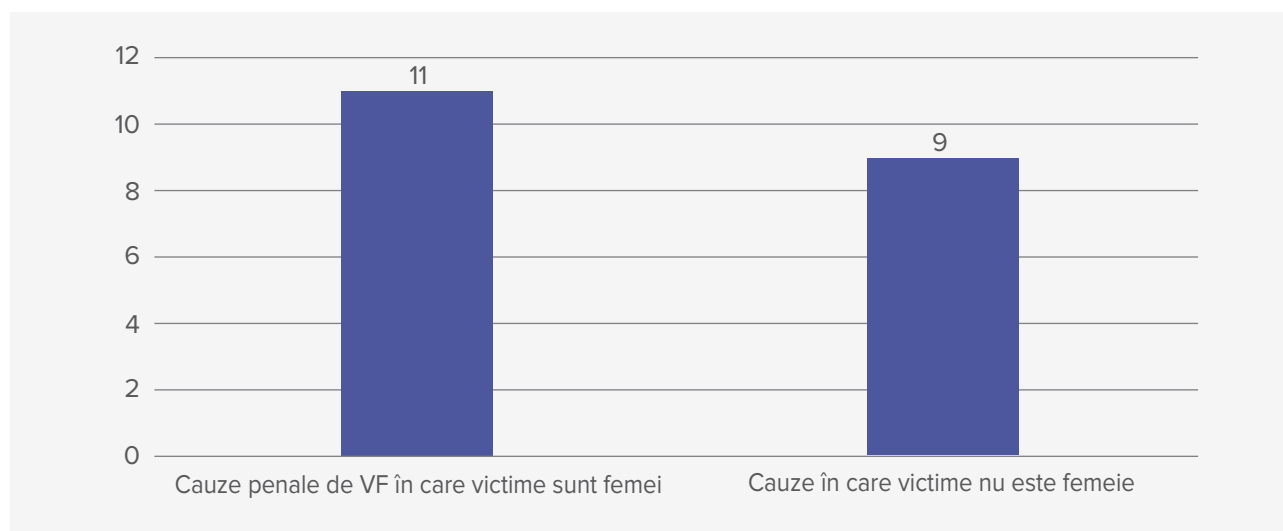
Analiza dosarelor penale relevă că în calitate de motive pentru cazurile de femicid au fost constatate: neînțelegerile din familie, incapacitatea de a soluționa conflictele pe cale amiabilă, ura, invidia, sărăcia, răzbunarea, gelozia, consumul de alcool sau droguri, nivelul insuficient de trai și de cultură în țară, neacceptarea faptului că o altă persoană are dreptul la viață personală sau dreptul la greșeli, obișnuința de a recurge la forță pentru a atinge un scop, percepția potrivit căreia problemele din familie și actele de violență din familie sunt un secret de familie, lipsa protecției sociale și/sau legale pentru victime, statutul de victimă care generează o stimă de sine extrem de scăzută etc.

Deși majoritatea motivelor enunțate mai sus au la bază prejudecățile de gen, **nici în unul din cele 27 cazuri de femicid analizate, instanțele de judecată nu au adresat întrebări pentru a identifica dacă infracțiunea săvârșită este una bazată pe prejudecățile de gen.** Atunci când sunt investigate și examinate cauzele de femicid, la fel ca și în cazul altor infracțiuni motivate de ură, este de o importanță deosebită identificarea motivului. Uciderea unei femei din cauza apartenenței sale de gen

poate sugera un motiv de gen. Agresorul poate percepe o femeie ca pe cineva aparținând bărbatului și pe care vrea să se răzbune. În astfel de circumstanțe, în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei este obligatoriu să se dovedească sau să se excludă existența motivului de gen, iar aceste aspecte pot fi clarificate prin adresarea întrebărilor de elucidare. Astfel de întrebări vor fi adresate martorilor, succesorilor părții vătămate etc. Din analiza sentințelor n-au fost identificate cazuri în care acuzatorul de stat sau instanța de judecată au adresat întrebări care ar clarifica dacă faptul că victima este femeie și prejudecățile de gen au constituit un motiv ce au stat la baza infracțiunii. **Eșecul de a pune întrebări clarificatoare ar trebui, prin urmare, să fie considerat o lacună semnificativă în examinarea cauzelor de femicid care a împiedicat stabilirea motivului de gen pentru comiterea acestor infracțiuni.**

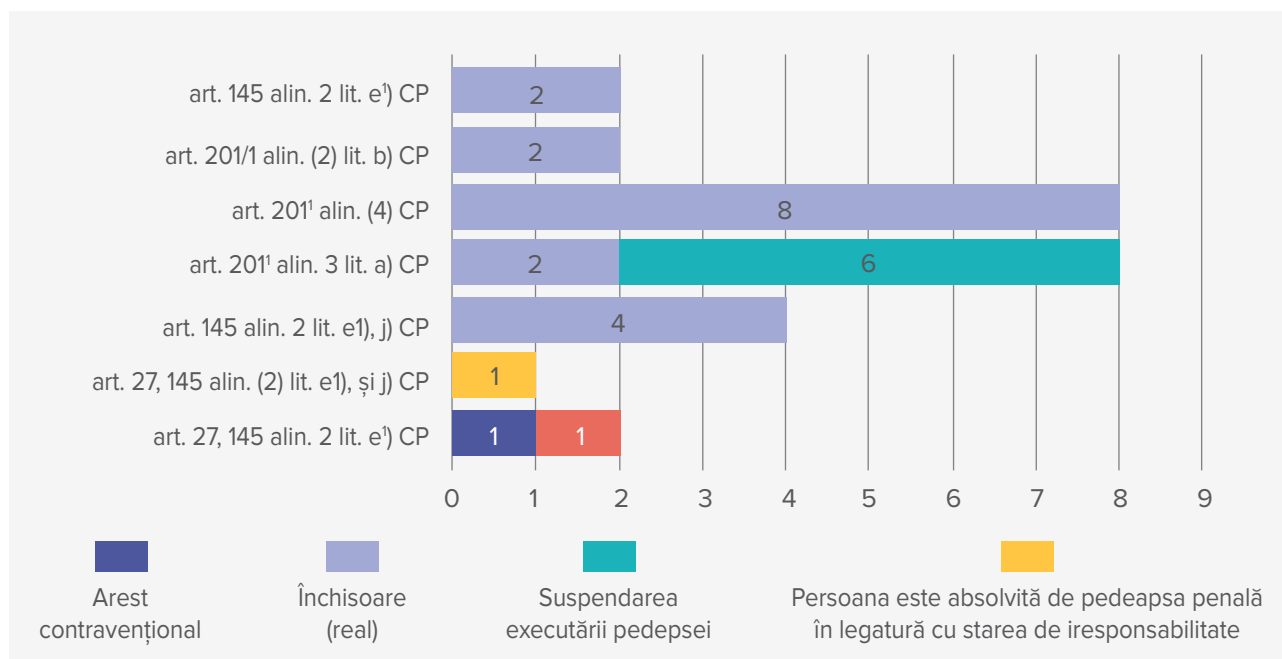
În urma analizei a **52 de sentințe** s-a stabilit că **20 de cauze** au fost judecate în procedură simplificată cu aplicarea prevederilor art. 364¹ alin. (8) din Codul procedură penală al RM, iar în 3 cazuri prin procedura pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical. În 11 din 22 cazuri în care victimele erau femei și în 9 în care victima era bărbat, procedura de examinare a cauzei penale a fost una simplificată (Figura 29), în 22 cazuri s-a aplicat procedura generală.

Figura 29. Procedura în care a fost examinată cauza penală, persoane

Analiza sentințelor atestă că pedepsele aplicate agresorilor în cazurile de femicid sunt diferite (Figura 30). În **19 cazuri** infractorii au fost condamnați la pedeapsă cu închisoarea pe un termen de la 6 la 15 ani, în **6 cazuri pedeapsa cu închisoarea la care a fost condamnat agresorul a fost suspendată condiționat, cu stabilirea perioadei de probațiune pe un termen de la 2 la 5 ani**, iar într-un caz în privința inculpatului au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical. **Suspendarea condiționată a fost aplicată în 6 din cele 8 cazuri analizate în care fapta a fost calificată în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal.** Analiza sentințelor atestă că instanța a aplicat pedepse neprivative de libertate în raport cu agresorii care anterior au recurs în mod repetat la acte de violență în familie și au abuzat de membrii familiei lor. În plus, din analiza sentințelor nu rezultă că înainte de a aplica pedeapsa cu suspendarea condiționată, instanța a verificat dacă au fost eliminate cauzele care au generat violența în familie. Cazurile examinate de Comisie arată următoarele: pentru ca o instanță de judecată să aplice pedeapsa **cu suspendare condiționată** în raport cu un agresor sistematic este suficient să se stabilească doar că infracțiunea incriminată este mai puțin gravă (la stabilirea pedepsei cu închisoare pentru un termen de cel mult 5 ani) și că învinuitul recunoaște vina și cere examinarea cauzei în baza art. 364¹ alin. (8) din Codul de procedură penală, fără a lua în calcul riscul de repetare a actelor de violență.

Figura 30. Pedeapsa aplicată agresorilor în cazurile de femicid

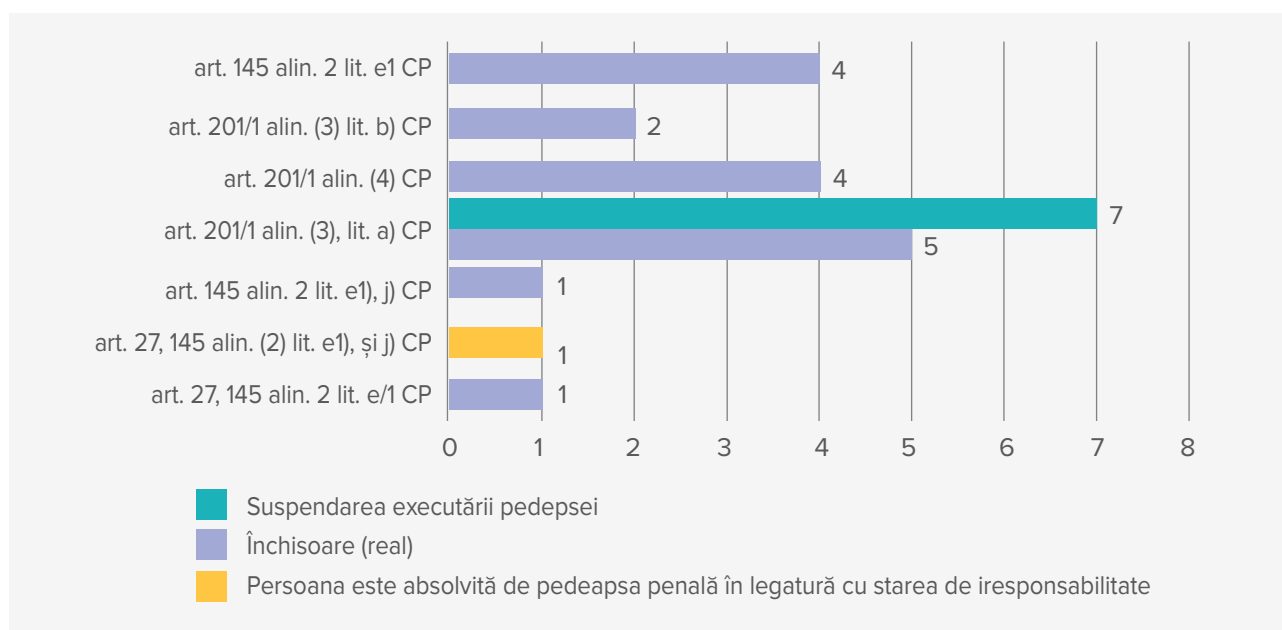

Datele Raportului atestă că aplicarea pedepselor reale cu închisoarea pentru inculpații ce au comis infracțiuni prevăzute în art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal s-a realizat doar atunci când fapta a fost săvârșită prin concurs de infracțiuni sau era în prezența unui cumul de sentințe. Îngrijorător este faptul că **în nici un caz în care agresorului i-a fost stabilită o pedeapsă cu suspendarea condiționată a executării nu a fost impusă și obligația de a participa la un program special de tratament sau consiliere, în vederea reducerii comportamentului violent, și/sau de a urma un tratament în caz de alcoolism ori abuz de droguri.**

În cadrul cercetării a fost identificat și un singur caz în care instanța de judecată a recunoscut agresorul vinovat și l-a condamnat pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e'), j) din Codul penal și, conform prevederilor art. 364¹ alin. (8) din Codul de procedură penală, i-a stabilit o pedeapsă sub formă de închisoare pentru un termen de 13 (treisprezece) ani cu ispășirea acesteia în penitenciar de tip închis pentru bărbați. În timpul executării pedepsei, conform art. 103 din Codul penal, agresorului i-a fost aplicat tratament medical forțat contra alcoolismului. Chiar dacă procedura simplificată presupune reducerea pedepsei prevăzute de norma penală, trebuie încurajată practica judiciară de aplicare, în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei în cazuri de violență în familie, a obligațiilor de a participa la un program special de tratament sau consiliere, cu scopul de a reduce comportamentul violent și/sau de a urma un tratament în caz de alcoolism sau abuz de droguri.

În alte situații decât cele de femicid, se atestă o creștere a numărului de pedepse cu închisoare reală în cazurile calificate în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal, iar pentru alte categorii de infracțiuni constatările sunt similare ca în cazul femicidului (Figura 31).

Figura 31. Pedepsa aplicată agresorilor

În raport cu gradul prejudiciabil al faptelor pedepsele impuse agresorilor sunt prea blânde. Printre explicațiile care justifică stabilirea pedepselor mai blânde pentru cazurile ce fac obiectul de cercetare a Comisiei s-a identificat că în cele mai multe cazuri inculpații aleg procedura simplificată prevăzută de art. 346¹ din Codul de procedură penală, care, în practică, presupune reducerea pedepsei prevăzute de norma penală. Această procedură simplificată îl favorizează doar pe inculpat care beneficiază de o reducere substanțială a pedepsei prevăzute de norma penală, fără a oferi ceva în schimb.

Analiza a identificat că **în nici un caz din dosarele penale examinate, succesorul părții vătămate nu au fost reprezentat de un avocat** ce acordă asistență juridică garantată de stat sau de un avocat privat. O posibilă explicație ar fi că succesorii părților vătămate nu-și cunosc dreptul de a beneficia de asistența unui avocat ce acordă asistență juridică garantată de stat, nemaivorbind de posibilitatea de a contracta un avocat privat care pentru ei pare a fi un serviciu utopic. Practica vizată afectează succesorul părții vătămate în realizarea drepturilor sale procesuale. În acest sens, vom menționa că nici într-un dosar din cele analizate succesorul părții vătămate nu a înaintat acțiune civilă, situație care a fost atestată și în Studiul CDF realizat în 2020¹³.

¹³ CDF (2021) *Studiu național de analiză a cazurilor de femicid*, Țurcan-Donțu A., Cheianu Andrei D.,

PROVOCĂRI ÎN PROCESUL DE INTERVENȚIE A AUTORITĂȚILOR ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE SOLDATE CU DECES SAU CU VĂTĂMARE GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE ÎN ANUL 2022

4.1. Factorii de risc

Analiza cazurilor de către Comisie atestă aceiași **factori de risc asociați cu VF și femicidul în Republica Moldova**, stabiliți și în studiul din 2020¹⁴:

- Tăinuirea violenței, nedorința de a spune și/sau a raporta violența în familie, inclusiv ascunderea acestui fapt de rudele apropiate;
- Persistența violenței în timp, inclusiv prezența mai multor forme de violență (violența fizică, violența psihologică, violența economică);
- Aplicarea față de agresori a pedepselor care nu-i descurajează să comită acte de violență;
- Viciile (consumul de alcool) de care suferă atât agresorul, cât și victima;
- Prezența problemelor de sănătate mintală;
- Dependența financiară a victimei de agresor (vârsta înaintată, șomaj/lipsa unui loc de muncă) etc.

În continuare sunt prezentate unele studii de caz pentru a elucida particularitățile cazurilor de femicid și factorii care contribuie la comiterea acestor infracțiuni. Scopul prezentării acestor studii de caz este de a ajuta specialiștii să înțeleagă mai bine factorii și a îmbunătăți acțiunile de intervenție.

Unul din factorii de risc asociați cu femicidul în Republica Moldova este **prezența violenței fizice, de lungă durată, asociată cu alte forme de violență, inclusiv cu amenințări de omor**. Victimelor le este rușine să ceară ajutor, mai ales dacă au trăit împreună în agresorul o perioadă lungă de timp și au împreună copii. Uneori, femeile ascund și anumite vicii ale soțului/concubinului, deoarece nu conștientizează că aceste acțiuni, în circumstanțe agravante, le pun propria viață în pericol. În multe cazuri, deși sunt supuse violenței în familie, totuși agresorul este cel care întreține familia, iar depunerea unei plângeri penale sau solicitarea aplicării măsurilor de protecție în caz de VF, creează premise pentru a priva familia de sursa de venit.

¹⁴ Ibid p.29

În alte cazuri femeile renunță să apeleze la organele de drept, deoarece anterior au raportat cazul, dar agresorul s-a ales cu pedepse prea blânde sau chiar nu a fost pedepsit pentru că instituțiile de resort au eșuat în acumularea de probe. Studiile anterioare arată că de multe ori, faptele de violență psihologică, exprimate prin izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei (care se atribuie la violență psihologică) sunt calificate eronat și investigate de reprezentanții organelor de drept prin prisma Codului contravențional ca injurie sau violență în familie. Această practică este vicioasă, din motivul că o comitere repetată a contravențiilor de violență în familie indică asupra caracterului sistematic, caracteristic conduitei violente a agresorului, exprimată prin violență fizică și psihologică și care urmează a fi examinată prin prisma prevederilor art. 201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal, nu în temeiul art. 78¹ Cod Contravențional. Constatările menționate mai sus denotă că mecanismul de verificare periodică de către procurori a Registrului de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (R-2) din cadrul fiecărui Inspectorat de Poliție, efectuat în baza art. 5 lit. d din Legea cu privire la Procuratură și a art 52. (1) pct. 4 CPP nu întodeauna duce la înlăturarea erorilor de calificare a faptelor de violență în familie în baza normelor Codului Contravențional, atunci când acestea urmează a fi calificate în baza normelor penale.¹⁵

Aplicarea pedepselor prea blânde față de agresori descurajează victimele să apeleze la organele de drept și, invers, încurajează comportamentul violent al agresorului.

Eșecul instituțiilor de stat în asigurarea securității este foarte bine elucidat de studiul de caz 7. În unele din situațiile analizate s-a constatat că, deși victimele au solicitat suport de la instituțiile de stat, în puține cazuri s-a oferit suport sub formă unui ordin de restricție de urgență (ORU). Mai mult, chiar dacă ORU a fost emis, acest lucru n-a fost suficient pentru a preîntâmpina femicidul. Totodată, situația dată demonstrează că pedepsele aplicate agresorilor sunt *blânde*, iar în consecință copii minori rămân fără mamă.

STUDIU DE CAZ 7. Violență de lungă durată, pedepsele aplicate agresorului nu au descurajat comportamentul violent

„Margareta era o fire liniștită și cuminte. Tânăra a fost crescută doar de tată, deoarece când ea era mică mama ei a decedat. Rudele spun că anterior Margareta n-a încercat să se sinucidă, nici pe brațele femeii ele n-au observat careva cicatrici specifice tentativei de suicid. În anul 2012, Margareta s-a căsătorit cu Dumitru. În cadrul căsătoriei s-au născut patru copii pe care soții îi îngrijeau și le dădeau o educație bună. Margareta nu era încadrată în câmpul muncii având grijă de copii și de soț. Fiica lor de 9 ani spune că mama era liniștită, iar tata era foarte agresiv, mai ales când nu avea țigări. Într-o zi, din cauză că nu avea țigări, tata a strâns-o de gât pe mamă. Femeia a chemat poliția de mai multe ori, însă colaboratorii de poliție n-au întreprins nimic în acest sens. Pentru unele acțiuni violente comise față de membrii de familie, Dumitru, la 15.06.2020, a fost tras la răspundere contravențională conform art. 69 alin. (1) din Codul contravențional, la 15.06.2021 a fost tras la răspundere contravențională conform art. 69 alin. (1) din Codul contravențional, la 20.07.2021 lui Dumitru i-a fost inițiat proces contravențional în baza art. 78¹ din Codul contravențional – „violența în familie”, dar care la 22.07.2022 a încetat. La 25.04.2022, în urma examinării sesizării depuse de victimă (Margareta), Dumitru a fost tras la răspundere contravențională conform art. 69 alin. (1) din Codul contravențional. Deși anterior a fost sancționat, Dumitru și-a continuat acțiunile infracționale, astfel că la 15.05.2022, fiind în stare de ebrietate alcoolică, a inițiat în prezența copiilor minori un conflict cu soția pentru a-și impune superioritatea în fața unui membru al familiei. Acesta a aplicat intenționat violența fizică exprimată prin aplicarea asupra soției

¹⁵ CDF (2021) *Evaluarea răspunsului sistemului de justiție penală la cazurile de violență în familie, raioanele Soroca, Criuleni, Cimișlia, Comrat, Țurcan-Donțu A., Vilcu N.*

Margareta a multiplelor lovituri cu pumnii și picioarele pe diferite părți ale corpului. Prin acțiunile sale, Dumitru i-a cauzat victimei, conform raportului de expertiza medico-legală, leziuni corporale de gravitate medie. După acest caz pe numele lui Dumitru a fost emis un ORU. În aceeași zi, Dumitru a încălcat ORU, a venit la domiciliul comun cu victima. Margareta se afla într-o stare apăsătoare de neliniște sufletească generată de comportamentul agresiv al soțului manifestat metodic prin persecuție, jignire, înjosirea sistematică a demnității, inițierea certurilor și cauzarea vătămarilor corporale, ce i-au provocat suferință psihică și au determinat-o la sinucidere. După decesul Margaretei, instanța de judecată l-a recunoscut pe Dumitru vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (3) lit. b) din Cod penal și, în baza acestui articol, i-a stabilit pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de 6 (șase) ani cu executare în penitenciar de tip semiînchis.

Situația descrisă în studiul de caz 7 reflectă practica încetățenită când unii agresori familiari sunt trași la răspundere contravențională pentru injurie sau violență în familie de mai multe ori. Această practică este însă una greșită și nu descurajează agresorul să comită acte de violență. Însăși comiterea repetată a contravențiilor de violență în familie indică asupra caracterului sistematic, tipic conduitei violente a agresorului care se exprimă prin violență fizică și psihologică și, ca urmare, reprezentanții organelor de drept ar trebui să examineze astfel de cazuri prin prisma prevederilor art. 201¹ din Codul penal cu atragerea agresorului la răspundere penală.

Consumul și abuzul de alcool de către agresor reprezintă un alt factor de risc al VF și femicidului. Uneori agresorul consumă alcool împreună cu victima. Datele raportului confirmă că începând cu luna august și, ulterior în lunile de toamnă, crește consumul de alcool, inclusiv riscul producerii infracțiunilor de VF și femicid.

Unele cazuri de femicid sunt de o cruzime deosebită, așa cum este situația reflectată în studiul de caz 8.

STUDIU DE CAZ 8. Gelozia și consumul de alcool

Ileana și Gheorghe locuiau de 7 ani în concubinaj. Vecinii spun că Gheorghe deseori consuma alcool și o bătea pe Ileana, iar femeia își ascundea vânătăile cu ajutorul ochelarilor de soare. Cu toate acestea Ileana nu a sesizat niciodată poliția.

La 25 aprilie 2022, aflându-se la domiciliu împreună cu Ileana, după ce au consumat alcool împreună, din gelozie, Gheorghe i-a aplicat 73 de lovituri cu pumnii și mâinile pe toată suprafața corpului în timp ce femeia era în imposibilitate de a se apăra din motiv că se afla în stare avansată de ebrietate. Folosind un cuțit de bucătărie, bărbatul i-a mai aplicat concubinei și o lovitură în regiunea frunții. Din cauza loviturilor Ileana a decedat.

Instanța de judecată l-a recunoscut pe Gheorghe vinovat de săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art. 145 alin. (2) lit. e), e¹), j) din Codul penal și i-a stabilit pedeapsa cu închisoare pe un termen de 12 (doisprezece) ani.

Un alt factor de risc ține de prezența problemelor de sănătate mintală a subiecților VF, acesta fiind asociat cu insuficiența dezvoltării în cadrul centrelor comunitare de sănătate mintală a serviciilor de consiliere pentru subiecții violenței în familie în corespundere cu necesitățile de reabilitare a acestora.

Pe lângă factorii de risc este necesar de indicat și asupra inaccesibilității unor servicii sociale complexe și de lungă durată. Victimele violenței în familie, frecvent, sunt singure în lupta cu agresorii. Sistemul de protecție juridică și socială se dovedește de cele mai dese ori, a fi ineficient.

Datele raportului mai atestă că în atenția autorităților ajung cazurile de violență în familiile unde sunt copii minori, însă autoritățile tutelare nu aplică de fiecare dată o formă de protecție pentru copii aflați în situație de risc. Prezența copiilor determină mamele să solicite ajutor mai frecvent. În multe cazuri de femicid s-a constatat însă că fenomenul violenței a fost ascuns din varii motive, familiile respective nefiind la evidența autorităților. În cadrul analizei cazurilor de către Comisie s-a stabilit că existau semne în baza cărora specialiștii puteau interveni pentru a preîntâmpina săvârșirea infracțiunii de VF.

4.2. Problemele identificate urmare a analizei cazurilor de către Comisie

Activitatea Comisiei s-a bazat pe analiza a cinci grupuri de cazuri:

- grupul nr. I – cazurile în care anterior au fost atestate fapte de violență în familie;
- grupul nr. II – suspectul se afla la evidența narcologului/psihiatrului;
- grupul nr. III – în familie sunt copii minori;
- grupul nr. IV – victima este persoană în etate;
- grupul nr. V – victima este minoră.

Astfel, după o analiză mai detaliată a cazurilor selectate în fiecare din aceste 5 grupuri, Secretariatul Comisiei a **identificat următoarele deficiențe sistemice care au favorizat comiterea faptei soldate fie cu decesul victimei, fie cu vătămarea gravă a integrității corporale și a sănătății acesteia:**

- în perioada de examinare a cazurilor anterioare, atât la etapa de urmărire penală, cât și la etapa de judecare, față de victima violenței în familie nu erau aplicate măsuri de protecție;
- în perioada de examinare a cazurilor anterioare, atât la etapa de urmărire penală, cât și la etapa de judecare, victima nu a fost referită la programe de reabilitare, servicii specializate, implicit asistență psihologică corespunzătoare, astfel, neconștientizând pericolul la care se supune;
- tergiversarea examinării cazurilor anterioare de violență în familie, drept urmare agresorul simte lipsa de reacție din partea statului și își permite să continue acțiunile infracționale, ceea ce determină degenerarea situației;
- intervenția inefficientă a echipei multidisciplinare (EMD), în deosebi în cazul familiilor unde sunt copii și/sau persoane în etate ținute la pat;
- implicarea insuficientă a asistenței sociale, medicilor de familie pentru a identifica cazurile de violență în familie la etapa inițială/incipientă;
- lipsa activităților de verificare, control și intervenție în familiile în care sunt copii, persoane în etate ținute la pat;
- lipsa schimbului de date între serviciile de asistență socială în cazurile persoanelor în etate care se află în altă localitate decât cea unde-și au domiciliul;
- lipsa unui control mai riguros în raport cu persoanele care se află la evidența narcologului și/sau psihiatrului;
- lipsa unui mecanism de control și identificare timpurie a stărilor depresive și altor stări cu conotație psihiatrico-psihologică;
- lipsa serviciilor specializate accesibile din punct de vedere teritorial pentru victime;
- lipsa tipurilor de servicii specializate pentru toate categoriile de victime care să corespundă necesităților acestora;
- complexitatea procedurii de tratament a persoanelor consumatoare de alcool, precum și lipsa unor mecanisme eficiente și simplificate de intervenție în cazurile cu implicarea persoanelor dependente de alcool, droguri sau care se află la evidența narcologului/psihiatrului (la moment procedura este una complicată și, în consecință, inefficientă);

- neraportarea cazurilor de violență în familie către structurile teritoriale de asistență socială, drept urmare neimplicarea specialiștilor din domeniul protecției sociale în soluționarea necesităților victimei;
- lipsa programelor destinate persoanelor condamnate pentru violență în familie, a celor de diminuare a riscului de recidivă, de reintegrare a condamnatului în societate¹⁶.

De asemenea, au fost atestate următoarele circumstanțe care au contribuit la creșterea riscului de degenerare a situației și provocarea decesului sau vătămarilor grave pentru victimă: violența fizică, sexuală și psihologică continuă care persistă în familie;

- neraportarea de către victimă a actelor primare de violență în familie, din diverse motive, atât din cauza stereotipurilor și prejudecăților persistente despre rolul femeii și bărbatului, culturii patriarhale prezente în comunitate, cât și din lipsa de încredere a victimei în sistemul de drept și în justiție;
- dependența de alcool sau de droguri¹⁷, conflictele apărute în contextul consumului abuziv de alcool și lipsa de control asupra comportamentului/acțiunilor/deciziilor din cauza abuzului de alcool;
- starea de vulnerabilitate a victimei din cauza consumului abuziv de alcool, vârstei și stării precare de sănătate.

Analiza cazurilor denotă unele probleme sistemice și practici defectuoase, cum ar fi:

- practica neuniformă de calificare a faptelor comise în circumstanțe similare, în special delimitarea între art.145 alin. (2) lit.e¹ și art. 201¹ alin. (4) din Codul penal. Mai mult, a fost identificat în caz când agresorul și-a omorât concubina după care s-a sinucis, fiind emise 2 ordonanțe de refuz de pornire a urmăririi penale și clasare a procesului penal, una pe motiv că fapta nu întrunește elementele infracțiunii și cealaltă din motivul că a intervenit decesul făptuitorului;
- neaplicarea instituției legitimei apărări în contextul violenței continue la care este supusă victima violenței în familie, astfel că la un nou atac din partea agresorului aceasta îi provoacă fie vătămări grave a integrității corporale sau a sănătății, fie chiar decesul;
- lipsa practicii de constatare a stării de afect fiziologic;
- tergiversarea efectuării expertizelor psihiatrice și psihiatrico-psihologice din cauza numărului insuficient de experți în domeniu;
- tergiversarea efectuării expertizelor medico-legale din cauza lipsei experților medico-legali;
- dificultăți ce țin de efectuarea evaluării psihologice și expertizei psihologice din cauza numărului insuficient de experți în domeniu și lipsei reprezentării pe tot teritoriul țării.

¹⁶ Majoritatea agresorilor familiari după eliberarea din detenție sunt expuși riscului de a recidiva prin simplul motiv că revin la locul de trai unde locuiește și victima, nu au o ocupație stabilă, au un mod de viață dezorganizat.

¹⁷ Ținem să remarcăm că consumul de alcool reprezintă unul din cei mai importanți factori de risc, or abuzul de băuturi spirtoase generează un comportament violent, astfel se observă că până la infracțiunea soldată cu vătămări corporale grave/decesul victimei, în familiile respective se înregistrează mai multe acte de violență în contextul consumului de alcool.

CONCLUZII

Analiza datelor colectate

- În mediul rural există un risc mai înalt de producere a infracțiunilor de violență în familie, soldate cu deces sau vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, pe când o incidență mai mare a faptelor de femicid se atestă în mediul urban.
- Locul cel mai frecvent de săvârșire a infracțiunilor de VF soldate cu deces sau vătămare corporală gravă, în perioada analizată, îl constituie domiciliul comun al victimei și agresorului. Domiciliul comun rămâne a fi cel mai periculos loc pentru femeile supuse violenței în familie.
- Analiza cazurilor atestă o prevalență a cazurilor de VF în perioada primăvară-vară. Respectiv, 1/4 din cele 86 de cazuri de VF au fost comise în lunile mai și august. Totodată 1/5 din cele 24 de cazuri de femicid s-au produs în luna august. **În mediul rural cazurile de femicid au avut loc mai des în perioada de iarnă-primăvară, iar în mediul urban, în cea de vară-toamnă.**
- **Analiza relației victimă-agresor atestă că cele mai multe cazuri de VF au fost comise de concubin/concubină și soț/soți**, fiind urmate de cele din partea părintelui, copilului adult, fratelui/surorii, nepotului. În jumătate din cazurile de VF victima este concubin/ă sau soț/soție pentru agresor.
- În ceea ce privește durata relației dintre victimă și agresor, aceasta constituie în medie 15 ani, iar în cazurile de femicid este de peste 10 ani, în 3 cazuri fiind de peste 30, 40 și 42 de ani.
- **Prezența copiilor în familie sporește gradul de vulnerabilitate a femeilor victime ale a VF**, în 19 cazuri din 49 victima și agresorul au copii minori la întreținere, **toți copiii fiind în custodia mamei la momentul săvârșirii infracțiunii.**
- Analiza datelor atestă pasivitatea reprezentanților autorității tutelare în cazurile în care copii se află în situații de risc determinat de VF. Astfel, **deși autoritățile au apreciat în 11 cazuri situația copiilor ca fiind una de risc, doar în 4 cazuri a fost instituită o formă de protecție, iar în 5 cazuri nu s-a întreprins nimic.**
- În 12 cazuri infracțiunea de VF soldată cu deces sau cu vătămare corporală gravă s-a produs în prezența copiilor minori, iar în **8 cazuri din cele 12 copilul a fost victima**
- Deși în temeiul art. 26 din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, statele părți sunt obligate să recunoască copiii care au fost martori la violență domestică ca victime ale violenței, în 4 din cele 12 cazuri raportate acest lucru nu a fost realizat.
- **Metodele și mijloacele aplicate de agresori sunt diverse, însă predomină situațiile de lovire/maltratare și cele de utilizare a obiectelor ascuțite:** cuțit, topor etc.
- Majoritatea victimelor își câștigă existența din munca de zilieri/zilieri sau sunt șomeri/șomere, **fiecare a zecea victimă este încadrată în câmpul muncii.**
- **Marea parte a agresorilor își câștigă existența din munca zilier/zilieri sau sunt șomeri/șomere.** Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor încadrați în câmpul muncii este puțin mai mare. Însă în același timp, **numărul șomerilor printre agresori este mai mare decât printre victime.**
- Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor care au persoane la întreținere este mai mare: 30 de agresori versus 18 victime. În cazurile de femicid, 6 din 24 de agresori au persoane la întreținere.
- Din cei 78 de agresori, **30 au antecedente penale** (comparativ cu 8 victime cu antecedente penale). **Acești 30 de agresori care au antecedente penale sunt responsabil pentru 17 din cazurile de deces a victimei din totalul de 40 de decese.**

- **De dependență de alcool suferă mai mult de jumătate dintre agresori.** Comparativ cu victimele, ponderea agresorilor care au careva vicii este mai mare: 60 suferă de dependență de alcool, 3 de dependență de droguri și doar în cazul a 13 agresori este indicat că nu se cunoaște situația. Chiar dacă mai mult de jumătate dintre victime, conform datelor înregistrate în formular, erau dependente de alcool, acestea nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști.
- Rata agresorilor care suferă de alcoolism este înaltă și în cazurile de femicid, iar inaccesibilitatea serviciilor de dezalcoolizare pentru agresorii dependenți de alcool prezintă un risc sporit de femicid. **Chiar dacă aproape toți agresorii, conform datelor înregistrate, erau dependenți de alcool, aceștia nu s-au aflat la evidența medicilor specialiști.**
- Prezența violenței fizice, de lungă durată, asociată cu alte forme de violență, reprezintă un factor de risc de femicid.
- **Lipsa unei intervenții prompte din partea autorităților responsabile constituie un factor de risc sporit pentru VF și femicid.** Din cele 14 cazuri în care se cunoaște că victima a fost supusă anterior actelor de violență, în 4 cazuri situația n-a fost raportată, iar în celelalte 10 situația a fost raportată la mai mulți actori, dar cel mai des organelor de poliție. Cel mai frecvent, victimele au realizat câte o singură raportare a situației de violență în familie. **Există, totuși, un caz când situațiile anterioare de violență în familie, au fost raportate de 6 ori și alte 2 cazuri când au fost raportate de câte 3 ori.**
- Din totalul celor 14 cazuri de femicid în care se cunoaște că victima a fost supusă anterior actelor de violență în familie, doar într-un caz cu situația era la curent echipa multidisciplinară din comunitate.
- **Din totalul celor 10 cazuri în care se cunoaște că victima a fost supusă anterior actelor de violență și care au fost raportate autorităților, în 5 au fost aplicate măsuri de protecție.**
- În cazurile analizate de Comisie, **la momentul comiterii infracțiunii de femicid, doar în privința a 2 victime erau aplicate măsuri de protecție, fără a fi impusă monitorizarea electronică.** În ambele cazuri măsura era ORU, prevăzut pentru un termen de la 5 la 10 zile. În ambele cazuri agresorul a încălcat restricțiile stabilite prin ORU și a săvârșit infracțiunea care s-a soldat cu decesul victimei.
- Nerespectarea/încălcarea de către agresori a măsurilor de protecție este în continuare pentru victimă un factor de risc de letalitate.
- Marea majoritate a agresorilor în cazurile de VF au fost plasați în arest preventiv la etapa urmăririi penale și judecării cauzei. **În 1/3 din cazuri, agresorul a fost reținut, în alte aproape 1/3 din cazuri a fost plasat în arest preventiv/arest la domiciliu, în 16 cazuri i-a fost impusă interdicția de a părăsi localitatea.**

Analiza sentințelor

- **Analiza sentințelor atestă că atunci când sunt investigate faptele de femicid, organul de urmărire penală nu acordă o atenție deosebită investigării istoricului violenței de gen și violenței în familie suportate de victimă, or femicidul este adesea punctul culminant al violenței sistematice și ciclice pe care femeile o experimentează înainte de a fi asasinate.**
- În calitate de motiv pentru comiterea infracțiunii cel mai frecvent sunt conflictele verbale și gelozia.
- În nici unul din cazurile de femicid examinate organul de urmărire penală și instanțele de judecată nu au identificat și motivul de gen. Aceasta atestă o lacună în cunoașterea specificului cazurilor de femicid.
- **În nici în unul din cele 27 cazuri de femicid analizate, instanțele de judecată nu au adresat întrebări pentru a identifica dacă infracțiunea săvârșită este bazată pe stereotipurile de gen.** Eșecul în a adresa întrebări clarificatoare ar trebui, prin urmare să fie considerat o lacună semnificativă în examinarea cauzelor de femicid care a constituit un obstacol pentru stabilirea motivului de gen.

- Majoritatea agresorilor își justifică acțiunile violente prin faptul că victima i-ar fi provocat. În tentativa de a obține pentru agresor o pedeapsă mai blândă, în mare parte și apărătorii inculpaților își construiesc strategia de apărare pe faptul că victima i-a fi singură provocat prin inițierea conflictelor verbale sau că agresorii ar fi încercat s-o disciplineze pentru că aceasta a consumat alcool. Constatările respective denotă existența prejudecăților și stereotipurilor care reprezintă niște obstacole pentru tragerea agresorilor la răspundere pentru actele de violență în familie.
- Pedepsele cu închisoarea aplicate agresorilor variază de la 6 la 15 ani, în **6 cazuri pedeapsa cu închisoare stabilită agresorului a fost suspendată condiționat, cu impunerea perioadei de probațiune pe un termen de la 2 la 5 ani**, iar într-un caz în privința inculpatului au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical. **Suspendarea condiționată a fost aplicată în 6 din cele 8 cazuri analizate în care fapta a fost calificată în baza art. 201¹ alin. (3) lit. a) din Codul penal.**
- Instanțele de judecată au aplicat pedepse neprivative de libertate în raport cu agresorii care anterior au recurs în mod repetat la acte de violență în familie și au abuzat de membrii familiei lor. În plus, din analiza sentințelor nu rezultă că, înainte de a aplica a pedeapsa cu suspendarea condiționată, instanța a verificat dacă au fost eliminate cauzele care au generat violența în familie.
- În nici un caz în care agresorului i-a fost stabilită o pedeapsă cu suspendarea condiționată a executării nu a fost și obligația obligația de a participa la un program special de tratament sau consiliere cu scopul de reduce comportamentul violent și/sau de a urma un tratament în caz de alcoolism sau consum de droguri.
- În nicio cauză penală din cele examinate succesul părții vătămate n-a fost reprezentat de un avocat și nici n-a înaintat o acțiune civilă.

RECOMANDĂRI

Pornind de la constatările Raportului și obstacolele identificate în răspunsul la cazurile de violență de către Membrii Comisiei în cadrul ședințelor din 2022 și în cadrul ședinței de validare a Raportului din 29 martie 2023 se recomandă:

■ Procuraturii Generale

1. Efectuarea unui studiu/unei cercetări a cazurilor în care a fost invocată legitima apărare și săvârșirea infracțiunii în stare de afect din partea victimelor VF care au comis; studiul/cercetarea va include o perioadă de mai mulți ani și va avea drept scop identificarea faptului dacă aplicarea extrem de redusă a acestor instituții este determinată de deficiențele cadrului normativ sau de carențe de aplicare practică.
2. Elaborarea circularei prin care organului de urmărire penală să-i fie recomandat să identifice și motivul de gen atunci când investighează fapte de VF, precum și acorde o atenție deosebită investigării istoricului violenței de gen și a violenței în familie suportate de victimă.
3. Încurajarea practicii judiciare de solicitare de către acuzatorii de stat, în cazul suspendării condiționate a executării pedepsei pentru VF, a obligării agresorului să participe la un program specializat de tratament sau consiliere cu scopul de a-i reduce comportamentul violent sau de a urma un tratament în caz de alcoolism sau abuz de droguri.
4. Asigurarea continuității în analiza sistematică a practicii judiciare la capitolul uniformizarea practicii de calificare a faptei sub aspectul delimitării clare a acțiunilor care se referă la art. 201¹ alin. (4) de cele care se referă la art.145 alin (2) lit. e¹) din Codul penal.
5. Revizuirea și monitorizarea procedurii de verificare periodică de către procurori a Registrului de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (R-2) din cadrul fiecărui Inspectorat de Poliție, astfel încât acest control să asigure examinarea promptă, completă și obiectivă a materialelor înregistrate în R-2 cu referire la violența în familie.

■ Ministerului Afacerilor Interne

1. Completarea mecanismului de evaluare continuă a riscurilor pentru viața și sănătatea victimei (riscuri de letalitate) de către toți specialiștii implicați în examinarea cazului cu asigurarea aplicării măsurilor de protecție (ORU și OP) pentru a răspunde mai bine riscurilor în dinamică.
2. Ajustarea Ordinului nr. 360 al IGP prin includerea obligației angajaților poliției de a înainta demers în instanța de judecată pentru a solicita aplicarea ordonanței de protecție pentru victimă și copiii săi sau alte persoane dependente de ea în cazul constatării riscului de letalitate (similar cazului când victima se află în stare de imposibilitate de a o solicita).
3. Dezvoltarea procedurilor interne pentru a asigura că în cazul constatării faptului de aflare în situație de risc a copilului este evaluat riscul și pentru toate persoanele adulte.
4. Dezvoltarea procedurilor interne pentru a asigura referirea către serviciile sociale și/sau că după înregistrarea primului incident va fi convocată echipa multidisciplinară locală pentru o evaluare complexă a cazului și, dacă este identificată problema abuzului de alcool în familia respectivă, să înainteze organelor abilitate o solicitare prin care persoanele cu probleme de consum să fie obligate să urmeze un program de reabilitare (ca alternativă la detenție).
5. Dezvoltarea și aprobarea procedurilor operaționale care să asigure instrumentarea eficientă și promptă a tuturor cazurilor de violență în familie în cadrul procesului penal și contravențional, inclusiv să răspundă nevoilor victimelor cu vulnerabilități multiple (femei în etate, care fac parte din grupuri minoritare etnice sau religioase, persoane cu dizabilități, persoane cu reținere în dezvoltare, persoane cu deficiențe senzoriale de auz de văz, locomotorii, cu probleme de sănătate mintală etc.)

6. Revizuirea și monitorizarea procedurii de verificare periodică de către conducătorii inspectoratelor de poliție și alte subdiviziuni împuternicite cu atribuții de control a Registrelor de evidență a informațiilor cu privire la infracțiuni și incidente (R-1 și R-2) din cadrul fiecărui inspectorat de poliție, astfel încât acest control să asigure examinarea promptă, completă și obiectivă a materialelor înregistrate cu referire la cazurile de violență în familie
7. Monitorizarea respectării Instrucțiunilor privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni aprobate prin Ordinul comun al Procurorului General, Ministrului afacerilor interne, Directorului general al Serviciului Vamal, Directorului Centrului Național Anticorupție nr.121/254/286-O/95 din 18.07.2008 privind uniformizarea practicii de înregistrare a faptelor penale de violență în familie doar după ce au fost confirmate în procesul de examinare a materialelor înregistrate în Registrul nr. 2
8. Realizarea în unele inspectorate de poliție a verificărilor inopinate și selective privind respectarea disciplinei de înregistrare a sesizărilor și informațiilor cu privire la infracțiuni și incidente (Registrele nr. 1 și nr. 2) ce vizează cazurile de violență în familie
9. Elaborarea dispozițiilor, circularelor și recomandărilor cu scopul de a întreprinde acțiunile ce se impun pentru documentarea promptă a cazurilor de violență în familie și instruirea angajaților în funcție de problematica identificată, inclusiv și din perspectiva constatărilor în procesul de analiză și monitorizare din partea Comisiei.

■ Ministerul Muncii și Protecției Sociale

1. Asigurarea aplicării mecanismului intersectorial de intervenție în cazurile de VF aprobat prin Ordinul Comun nr. 48/298/610/162/5 din 22.06.2022 cu scopul de a asigura aplicarea măsurilor de protecție pentru VF, inclusiv referirea către oficiul teritorial al CNAJGS.
2. Modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 314 din 23.05.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate, precum și a cadrului normativ ce reglementează totalitatea serviciilor de îngrijire în mediul familial, atât pentru adulți, cât și pentru copii, prin includerea instrumentelor de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență în procesul de numire a asistentului personal.
3. Consolidarea cunoștințelor și competențelor asistenților sociali și reprezentanților autorităților tutelare cu privire la oferirea unui răspuns prompt în cazurile de risc sporit (letalitate/ femicid).

■ Ministerul Sănătății

1. Asigurarea punerii în aplicare a Ordinului Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale „Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie nr. 1167 din 15 octombrie 2019 pentru a asigura referirea cazurilor de VF de către angajații din sistemul medical atunci când se constată un risc sporit.
2. Efectuarea studiului de fezabilitate a funcționalității mecanismului de aplicare a tratamentului obligatoriu a dependenței de alcool și/sau de droguri al subiecților violenței în familie.
3. Inițierea procedurii de modificare a Legii nr. 713/2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope (articolele 13, 14, 15, 16) și a altor acte normative pentru a simplifica mecanismul tratamentului obligatoriu a dependenței de alcool și/sau droguri a subiecților violenței.
4. Revizuirea cadrului normativ în contextul asigurării accesului victimelor violenței la asistență medicală, ținând cont de gravitatea vătămarilor corporale suferite, traumele și consecințele experienței trăite.

5. Consolidarea cunoștințelor și competențelor medicilor de familie cu privire la oferirea unui răspuns prompt în cazurile de risc înalt (letalitate/femicid), precum și identificarea oportunităților de instruire a angajaților din sistemul medical care sunt în contact cu victimele pe linia de intervenție în cazurile de violență în familie.

■ Ministerul Justiției

1. Analizarea posibilității de amendare a Codului de procedură penală și a Legii nr. 8/2008 cu privire la probațiune pentru a institui obligația solicitării referatului presentențial în cazurile de VF.
2. Revizuirea cadrului normativ cu scopul de a înăspri pedepsele pentru acte de violență în familie, îmbunătăți mecanismul de sancționare pentru a descuraja agresorii să comită acte de violență, precum și a examina cazurile de violență în familie în regim prioritar.
3. Revizuirea cadrului normativ cu scopul de a reduce termenul de examinare a recursurilor în cazurile emiterii ordonanțelor de protecție, deoarece, ținând cont că ele se examinează cu întârziere, nu mai sunt eficiente când practic expiră termenul lor de acțiune.
4. Revizuirea art. 90 alin. (6) din Codul penal cu scopul de a extinde spectrul de obligații în privința persoanelor în cazurile liberării de pedeapsă penală ce vizează obligarea de a nu consuma alcool, droguri sau alte substanțe stupefiante și psihotrope, pentru o perioadă determinată, cu obligativitatea supunerii unor măsuri de control, în special, dezintoxicare sau tratament.
5. Revizuirea art. 90 alin. (6) din Codul penal, prin substituirea sintagmei „*îl poate obliga pe condamnat*” cu sintagma „*îl va obliga*”, pentru a asigura obligativitatea aplicării măsurilor, pentru reintegrarea efectivă a subiecților probațiunii în societate.
6. Includerea în Codul de executare a categoriei agresorilor familiari în privința cărora au fost emise ordonanțe de protecție în condițiile art. 278⁷ din Codul de procedură civilă.
7. Operarea modificărilor la pct. 3 din Regulamentul privind monitorizarea electronică a persoanelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1322/2016, pentru a-l completa și a stabili monitorizarea electronică în baza ordonanței procurorului prin care se aplică persoanelor o măsură preventivă cu anumite obligații sau restricții.

■ Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat

1. Constituirea unei liste de avocați specializați în asistența victimelor VF, inclusiv a celor cu risc înalt de letalitate, și asigurarea instruirilor avocaților pentru a oferi victimelor o asistență de calitate.

■ Inspectoratul Național de Probațiune

1. Implementarea programelor recuperative care ținesc consumul/dependența de alcool, droguri și alte substanțe stupefiante și psihotrope, pentru persoanele aflate la evidență ca subiecți ai probațiunii și/sau eliberate din detenție la încheierea termenului.
2. Implementarea programelor care să asigure pregătirea/calificarea profesională a pentru agresori (de ex., cursuri de instruire, recalificare etc.) prin inițierea și dezvoltarea unui program comun care ar facilita identificarea unui post de muncă solicitat pe piață, precum și a acorda suportul la angajare (asistență juridică etc.).

■ Administrația Națională a Penitenciarelor

1. Dezvoltarea ofertei pentru cadrul de programe corecționale destinate persoanelor condamnate pentru violență în familie, precum și desfășurarea acțiunilor orientate spre dezvoltarea abilităților personalului din sistemul penitenciar ca acesta să fie capabil să realizeze intervențiile specifice necesităților persoanelor private de libertate (victimă și agresor).

■ Curtea Supremă de Justiție

1. Generalizarea practicii judiciare în cauzele penale ce fac obiectul Comisiei care să fie reflectată într-o hotărâre a Plenului Curții Supreme de Justiție.

■ Institutul Național de Justiție

1. Instituirea unui nou curs (la formare inițială și continuă) cu referire la investigarea și judecarea cazurilor de femicid. Cursul de formare continuă cu referire la femicid va fi realizat cu participarea procurorilor, judecătorilor și ofițerilor de urmărire penală.

■ Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor

1. Consolidarea metodologiei de analiză a cauzelor penale de violență în familie soldate cu deces sau vătămare gravă a integrității corporale a victimelor
2. Dezvoltarea/ajustarea și instrumentelor de colectare a datelor aplicate de Comisie la Clasificatorul Internațional al Crimelor în Scopuri Statistice (ICCS) care a fost aprobat ca un standard de colectare a datelor statistice la nivel internațional.
3. Măsurarea femicidului comis de partenerii intimi sau de membrii familiei în 2023 conform ICCS.

CHIȘINĂU 2023